

Luceafărul

Săptămânal de cultură editat de Fundația Luceafărul
Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

An XVI, Nr. 7 (796), Miercuri 5 martie 2008
16 pagini, Preț: 2 lei

DINU FLAMÂND POEME

În acest număr:

GABRIEL CHIFU:
Stasi și Securitatea

ADRIAN G. ROMILA:
O civilizație de sinteză

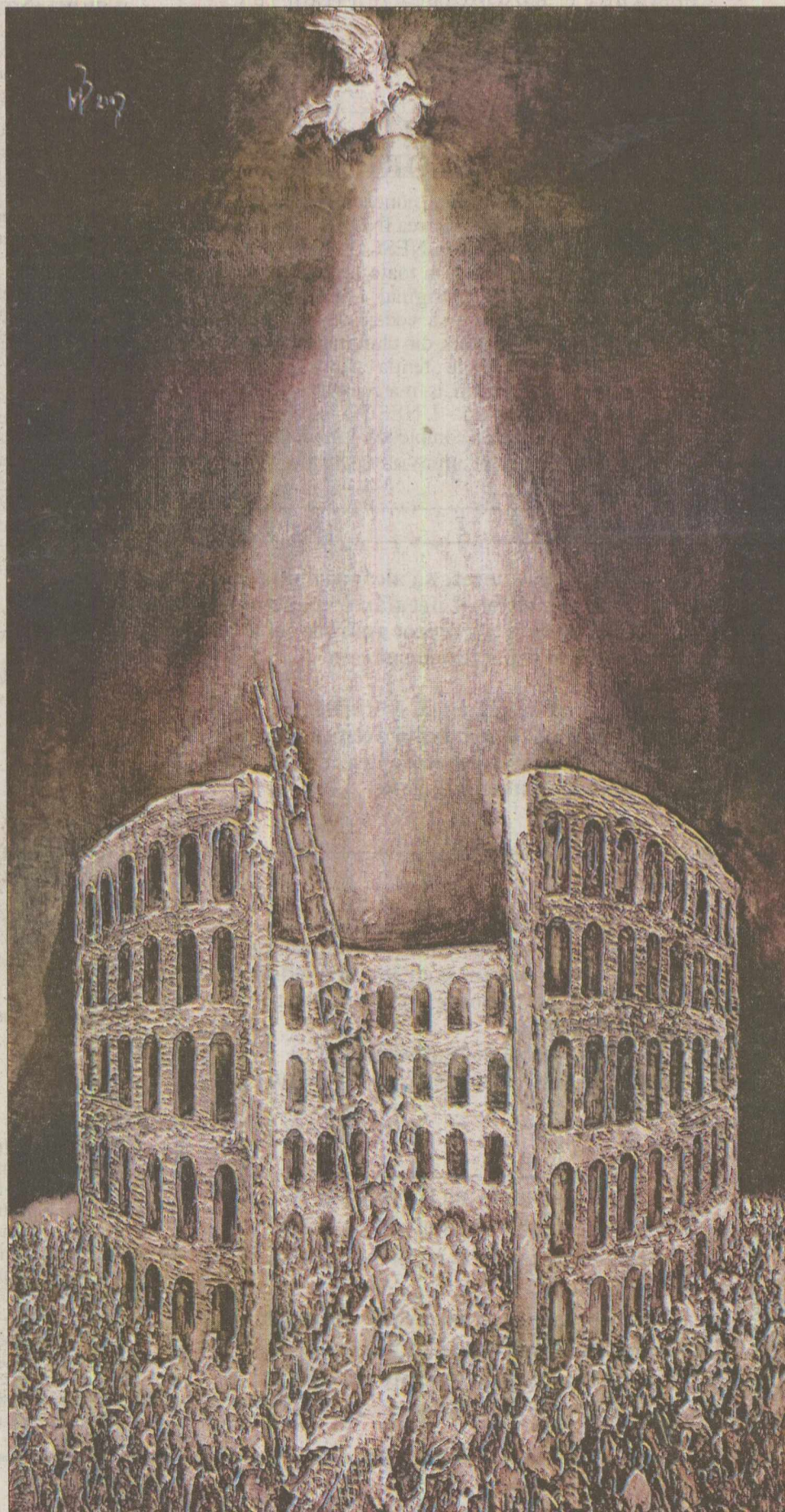
BOGDAN GHIU:
*Postcomunismul,
artizan
al postcapitalismului*

**CĂLIN
STĂNCULESCU:**
*„Legionarii“ lui
Mircea Daneliuc*

CONSTANTIN STAN:
*Aplaudaci
cu fețe triste*

HORIA GÂRBEA:
*Monolog politic
în tramvaiul 5*

GABRIEL RUSU:
*Pușcăriile tinereții cea
fără de vină*

*Irina Petraș
și
Ștefan Ion
Ghilimescu
despre
ROMANUL
ANULUI
2007*

**MARCEL
VOINEA -
UN
FRONDEUR
BLAJIN**

REGULAMENTUL

de organizare și desfășurare
a Concursului național de poezie și interpretare critică
a operei eminesciene „Pomi Luceafărul...”,
ediția a XXVII-a, 14-16 iunie 2008, Botoșani

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, cu sprijinul Consiliului Județean Botoșani, în colaborare cu Editurile Junimea și „Convorbiri Literare” din Iași, precum și cu revistele de cultură „Convorbiri literare”, „Poezia”, „Dacia Literară”, „Cronica”, „Feed beack”, „Viața Românească”, „Familia”, „Vatra”, „Euphorion”, „Steaua”, „Hyperion”, „Antiteze”, „Semne”, „Poesis”, „Luceafărul”, „Porto-franco”, „Ateneu” și APLER, organizează Concursul Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Pomi Luceafărul...”, ediția a XXVII-a, în perioada 14-16 iunie 2008, la Botoșani.

Concursul își propune să descopere și să promoveze noi talente poetice și critice și se adresează poezilor și criticilor literari care nu au debutat în volum și care nu au depășit vârsta de 40 de ani.

Concursul are trei secțiuni:

POEZIIE:

Se va trimite un manuscris printat în 3 exemplare, care va cuprinde 40 de poezii semnate cu un motto. Același motto va figura și pe un plic închis în care vor fi introduse datele concurentului: nume, prenume, anul nașterii, adresa poștală, e-mail, telefon.

Se va acorda un premiu care constă în publicarea unui volum de poezie de către Editurile Junimea și „Convorbiri literare”, cu sprijinul financiar al APLER. Manuscrisele care nu vor primi premiul de mai sus vor intra în concurs pentru premiile revistelor implicate în organizare, reviste care vor publica grupaje de poezii ale poezilor premiați. Toate poeziile selectate pentru premiu vor apărea într-o antologie editată de instituția organizatoare.

INTERPRETARE CRITICĂ A OPEREI EMINESCIENE:

Se va trimite un eseu de cel mult 15 pagini, în 3 exemplare, semnat cu un motto. Același motto va fi scris pe un plic închis, în care vor fi incluse datele concurentului: nume, prenume, anul nașterii, adresa poștală, e-

mail, telefon.

Se vor acorda premii ale unor reviste literare implicate în organizare: cel mult trei premii. Eseurile premiate vor fi publicate în revistele care acordă premiile și în antologia editată de instituția organizatoare.

CARTE DE DEBUT EDITORIAL:

Se vor trimite 2 exemplare dintr-un volum de poezie editat în perioada 15 iunie 2007 – 30 aprilie 2008. Vor fi acordate premiile „Horațiu Ioan Lașcu” al Filialei Iași a USR și Premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova.

Festivitatea de premiere va avea loc la Botoșani în ziua de 15 iunie 2008.

Lucrările vor fi trimise până la data de 10 mai 2008, pe adresa: CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE BOTOȘANI, Str. Unirii, nr. 10, Botoșani. Relații la tel. 0231-536322 sau e-mail: centrul_creatiei_bt@yahoo.com.

ÎN ATENȚIA
TRADUCĂTORILOR

Domnul George Grigore, cunoscut traducător, ne-a trimis un link spre lucrarea INDEX TRANSLATIONUM făcută de UNESCO, lucrare ce cuprinde traduceri din și în toate limbile lumii. Completați rubricile „Original Language” și „Target Language” și o să vedeți ce cărți s-au tradus din araba în română, din chineză în română etc. Dl. G. Grigore atrage atenția asupra faptului că traducătorii din alte țări, își marchează cu “citat în Index Translationum – UNESCO” și observă că baza de date ar trebui completată. Linkul indicat este: <http://databases.unesco.org/xtrans/xtra-form.shtml>

CALENDAR
8-17 martie

8.03.1937 s-a născut Corneliu Șerban
8.03.1923 s-a născut Agop Bezerian
9.03.1925 s-a născut Dimitrie Păcurariu
9.03.1930 s-a născut Adela Rodica Ioan
10.03.1935 s-a născut Bokor Katalin
11.03.1920 s-a născut Radu Bogdan
11.03.1929 s-a născut Florin Vasiliu
13.03.1935 s-a născut Romulus Rusan
14.03.1955 s-a născut Marta Petreu
16.03.1936 s-a născut Bujor Nedelcovici
16.03.1933 s-a născut Ion Bodunescu
16.03.1938 s-a născut Andrei Șerban Velescu
17.03.1924 s-a născut Alexandru Ivănescu
17.03.1939 s-a născut Mihai Ungheanu
17.03.1948 s-a născut Virginia Mușat
17.03.1936 s-a născut Paul Sân-Petru

Revista „Luceafărul” așează printre prioritățile politicii sale editoriale descoperirea și promovarea tinerelor talente din toate sectoarele creației literare: poezie, proză, dramaturgie, eseu, critică și istorie literară, reportaj etc.

Așteptăm, prin urmare, cu dragoste și interes încercările tuturor celor care cred că au ceva de spus în spațiul literaturii române de azi sau de mâine.

Autorii care doresc să aleagă echipa de critici a revistei „Luceafărul” pentru a le comenta cărțile recent apărute sunt invitați să le expedieze pe adresa redacției.

Rugăm, de asemenea, editurile din întreaga țară să ne trimită exemplare din cele mai noi volume de beletristică sau din alte domenii tipărite.

Editura Fundației Luceafărul primește, în vederea editării, manuscrise ale autorilor români și străini în condiții financiare avantajoase și la standarde înalte de calitate.

Solicitanții se pot adresa direct redacției sau ne pot scrie pe e-mail-ul revistei.

Correspondențele pot fi expediate pe adresa de e-mail a revistei sau pe aceea a redacției, de preferat în format electronic (CD, dischetă).

Toți cei care ni se adresează vor primi răspuns la Poșta redacției. Cele mai valoroase texte vor fi inserate în paginile „Luceafărului”, la rubrica *Dintre sute de catarge...*

Luceafărul

Director: Dan CRISTEA
Redactor-șef: Horia GÂRBEA

Redacția: Simona GALAȚCHI, Gelu NEGREA,
Stelian TĂBĂRAȘ
Concept layout: Adrian BALTAG –
www.dtp-factory.ro
DTP: Ionela STANCIU

Revistă de cultură

Editor: Fundația Luceafărul

Apare săptămânal sub egida și cu sprijinul

Uniunii Scriitorilor din România

An XVI Nr. 1 (790), 23 ianuarie 2008

ISSN – 1220-627X

Art director: Mihai ZGONDOIU

Coordonator pre-press: Alexandru FARCAȘ

Administrație, difuzare: Eugen CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Adresa redacției: Calea Victoriei, nr. 133, București, sector 1

Tel.: (021)-212.79.94 ; Fax: (021)-312.96.93

email: fundatia_luceafarul@yahoo.com

www.fundatiालuceafarul.ro

Banca Comercială Română – Sucursala Sector 1, București

Cont Lei: RO17RNCB0072049692900001

Cont Euro: RO33RNCB0072049692900004,

COD SWIFT: RNCB - ROBU

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția: Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază. Textele trimise către rubrica *Poșta redacției* vor purta pe plic mențiunea respectivă.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Revista „Luceafărul” promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afumațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

DIFUZARE

Revista „Luceafărul” poate fi cumpărată de la chioșcurile RODIPET și IMPACT din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii și în pasajul de la Universitate.

ABONAMENTE revista „LUCEAFĂRUL”

● Abonamente se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale. Revista „Luceafărul” este înscrisă în Catalogul Publicațiilor RODIPET la nr. 2048.

● Vă mai puteți abona, de asemenea, prin S.C. ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., O.P. 77, C.P. 19, București, Sector 3, telefon/fax: (021)-610.67.65 sau (021)-210.67.87.

● Se pot face abonamente și direct la Fundația „Luceafărul”, expedind banii prin mandat postal sau prin ordin de plată în contul RO17RNCB0072049692900001, BCR – Sucursala Sector 1, București și trimițând apoi o copie după dovada plății abonamentului pe adresa fundației, Calea Victoriei, Nr. 133, București, Sector 1 sau prin e-mail la fundatia_luceafarul@yahoo.com împreună cu Talonul de abonare completat.

Nume..... Prenume .....
Compania..... Cod fiscal.....
Str....., Nr....., Bloc....., Scara.....
Etaj....., Apt....., Localitate.....
Judet/Sector....., Cod poștal.....
Telefon....., E-mail:.....
Adresa de livrare (dacă este diferită de adresa de mai sus):
Str....., Nr....., Bloc....., Scara.....
Etaj....., Apt....., Localitate.....
Judet/Sector....., Cod poștal.....
Telefon....., E-mail:.....

Număr abonamente contractate ..... începând cu data
de .....

3 luni (13 numere) 26 lei
 6 luni (26 numere) 50 lei
 12 luni (52 numere) 90 lei

● **PROMOȚIONAL:** Toți cititorii care se vor abona în luna martie vor primi cadou un calendar de perete pe anul 2008. La un abonament făcut direct aveți 30 % reducere pentru cel de-al doilea, iar pentru două abonamente întregi făcute, aveți 50 % reducere pentru al treilea.

● **Cititorii din străinătate** sunt rugați să trimită dovada plății a 200 de euro prin mandat postal sau prin transfer bancar în contul RO33RNCB0072049692900004, Cod SWIFT: RNCB - ROBU, BCR - Sucursala Sector 1 pentru abonamentul pe un an. Copia acestei dovezi și adresa completă se expediază pe adresa redacției sau se trimite prin e-mail, cu specificarea *Abonamente revista „Luceafărul”*. Pentru relații suplimentare legate de distribuție nu ezitați să ne contactați la numerele de telefon: 0727-87.22.76 sau 0722-15.26.69.

TOPOSUL POETIC NUMIT BUCUREȘTI

Cronica
literară
Dan Cristea

27. Poezie de București,

2007, coperta: Mihai Zgondoiu,
Fotografii: Mihaela Marin, 158 pagini

D

Prin chiar titlul pe care îl poartă, antologia *27. Poezie de București* se ferește să compromită în vreun fel intranzitivitatea verbului poetic modern, sugerând subtilmente metaforic că autorul poemelor din cuprinsul ei ar putea fi orașul însuși, care s-ar scrie pe sine, autocreându-se prin vocile poezilor săi. Autorii antologiei (al cărei proiect e coordonat de Dan Mircea Cipariu) aleg astfel să ofere, cu bună știință, nu poeme despre București, poeme invariabil descriptive, al căror univers de referință să fie lumea reală a orașului de pe Dâmbovița, ci un „portret în evantai al Capitalei – ca topos poetic și reper inspirator pentru patru promoții de scriitori din literatura română contemporană“.

Ideea poemului care își naște sau își inventează propriul său oraș e adâncită de Bogdan Ghiu, unul dintre poeții antologați, care, potrivit poezicii sale inclusive, aspiră la un „poem-București, un poem care să fie Bucureștiul, pe care să-l simți că e Bucureștiul indiferent de cuvintele pe care le spune“. Problema ar fi cea de a găsi ritmul potrivit, prin care să se exprime Bucureștiul. Marile modele ar fi Parisul lui Baudelaire, din poemele în proză ale acestuia, sau America lui Whitman din *Song for Myself*. Idealul lui Baudelaire, de altfel, era acela de a scrie o proză a vieții moderne („muzicală fără ritm și fără rimă, îndeajuns de mlădioasă și îndeajuns de antitetică“), care să se adapteze nu realității orașului enorm, desemnat mai ales prin „încrușișarea nenumăratelor lui raporturi“, ci „mișcărilor lirice ale sufletului, unduirilor visării, zvâcnirilor conștiinței“. O hartă, așadar, a sufletului, a reveriei și a conștiinței, modelată și cizelată de universul urban. Cam același lucru și-l propune, implicit, și antologia de față, căci, precum multe din prozele poetice ale lui Baudelaire (*Le Promeneur solitaire*), și aici numeroase poeme nu prezintă vreo legătură vizibilă (sau iluzie referențială, în alt limbaj) cu toposul poetic al Bucureștiului. Rămâne să ne imaginăm resorturi mai puțin vizibile, de ordinul fulguranțelor psihice ori al filmelor mentale, care operează în poeme semnate de Angela Marinescu, Mihail Gălățanu, Liviu Ioan Stoiciu sau Paul Daian.

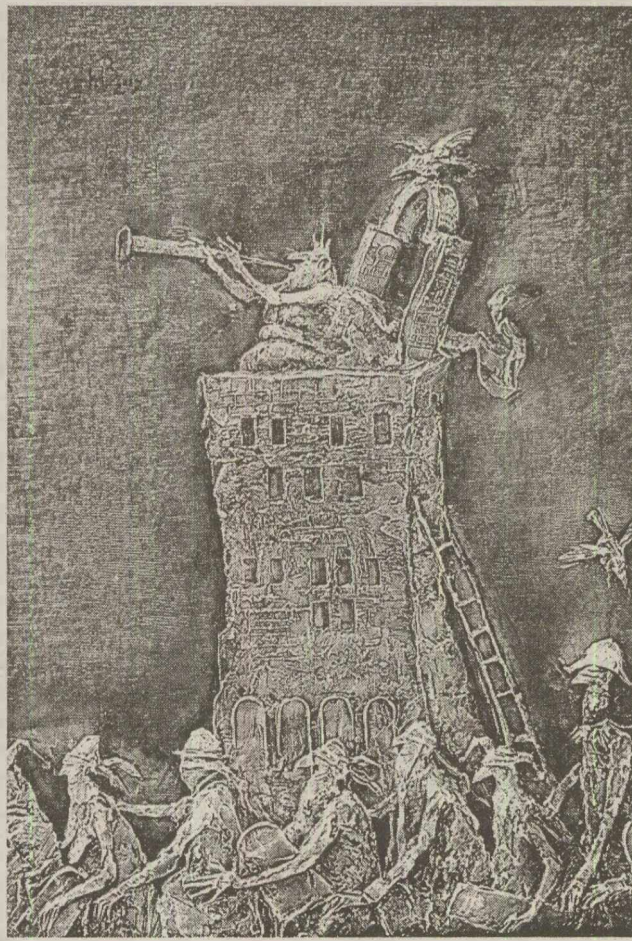
Antologia însă, potrivit criteriilor de alcătuire, cuprinde poemele autorilor care au primit premiile de poezie ale Uniunii sau ale Asociației Scriitorilor pe parcursul anilor 1994-2006. Dincolo de detaliul că există în culegere poeme care n-au vreo legătură manifestă cu Bucureștiul, alta decât un presupus fond sufletesc și imagistic sau un anume ritm de existență care ar „lucra“ în interiorul versurilor respective, se impune și observația că doar opt poeți din cei douăzeci și șapte antologați sunt născuți în Capitală. E vorba de Constantin Abăluță, Constanța Buzea, Dan Mircea Cipariu, Traian T. Coșovei, Gabriela Crețan, Horia Gârbea, Bogdan Ghiu și Nora Iuga. Probabil că, în mare, acest număr reflectă și proporția la scară largă între bucureștenii de „tradiție“ și cei nou-veniți și adoptați de urbea dâmbovițeană. Nu e vorba aici, firește, nici de valoare, nici de apăsarea nepotrivită a unor principii deterministe, ci de o experiență de viață, care, alături de limbaj, intră în aliajul complex al poeziei. Ca vechi bucureștean ce sunt, simt, de pildă, absența din culegere (lucru care nu se poate imputa creatorilor ei) a ritmurilor și culorilor mahalalei bucureștene, în felul în care îl ilustra, nu foarte departe de momentul actual, versurile deloc tradiționale ale Gabrielei Melinescu.

În schimb, pe harta lirică a orașului apar obsesiv cartierele și străzile noi, ale dezmoșteniților sorții (Ioan Es. Pop: *pantelimon 113 bis, oltețului 15 camera 305*), căminele sordide de nefamiliști (acesta însuși un cuvânt nou, născut în perioada comunistă), „unde viața se bea și moartea se uită“, „blocurile de carton“ (Gabriel Chifu), camerele, ca niște „racle“, din aceste blocuri-dormitoare, ascunse iadului. Dată fiind și durata de timp din care au fost culese poemele antologiei, nu e de mirare că imaginea toposului poetic pe care îl oferă cu predilecție această e imaginea unui oraș în „tranziție“, al haosului și contrastelor violente, al desfigurării și morții. La Ana Blandiana (*Piața Buzești*), copilul și câinele stau alături, strânsi lângă o bucată de pâine, „încolăciți și-mpăcați“, printre grămezi de moloz și grămezi de gunoai. La Constanța Buzea (*Prilej*), orașul se compune din „piatra lui de riduri“, din „măști interioare“, din „apă fără har“, dintr-un „haos rece de ciuperci“ care îi macină zidăria. Orașul, în același timp, se naște dintr-un „gol interior“ și prilejul de a-l contempla corespunde vidului lăuntric. Gândul care se ivește la vederea lui e acela al fugii, al exilului din urbe: „A pleca în taină, candidă și tristă/ Către țara care m-a născut“. La fel, pentru Gabriel Chifu, care năzuiește să evoce un „oraș numai al meu“, unde casele, transparente, să-și reflecte nenumăratele chipuri, precumpănitoare în imagistica folosită sunt absența, vidul, „florile negative ale golului“. Deasupra peisajului urban strălucite, în poemul său, „doar raza fascinantă a morții“. La Gabriela Crețan, în versuri puternic contestatate, amintind momente de piață publică, „micul Paris“ de altădată se transformă într-un tărâm unde „morții se împreună cu morții/ și nasc morți mititei/ cu scufii de dantelă“. La Ion Mircea, mioriticul se degradează („Pe-un picior de plai pe-o gură de canal“) într-o lume

a aurolacilor cerșetori, însoțiți de mielul Vasilică. Nu este, cu toate acestea, o lume de disprețuit sau de condamnat, căci, la fel cum pentru Ioan Es. Pop cerul apare mai strălucitor decât oriunde văzut din iadul blocului mizerabil, și la autorul poemului *Strălucind strălucind* deasupra pământului se arcuiește cerul cu stele: „e noapte e ceramică/ stratul acesta de nu știu ce strălucind/ în penumbra pelicula asta de mizerie scânteietoare și vie/ care în mai puțin de-o secundă ar putea fi răzuită de pe Pământ ca/ sângele țânțarului de pe un geam/ face totuși dintr-o planetă neagră cum e mormântul o stea“. Perspectiva morții nu numai că se insinuează în tablourile cotidianului, dar dobândește, pusă alături de acesta, și un aspect fantastic. Astfel, la Ioan Es. Pop, „autobuzele umblă pline de morți“, așa încât dimineața, în stația din fața blocului, „morți osteniți așteaptă autobuzul 101“. Spectacolul macabru se repetă seara, când aceeași morți coboară din aceleași autobuze. Nicolae Prelipeanu evocă, la rândul său, troleibuzele „negre de lume“ care trec pe la Foișorul de Foc. Privirea însă încremenește în gol, spre un alt vehicul care pare că se apropie, acela al morții.

Și pentru Paul Vinicius, „un oraș mare/ este/ un cimitir și mai mare“. Cu o perspectivă însă de nou-venit, poetul încearcă să definească, folosind îndeosebi ironia, ceea ce înseamnă o urbe enormă pentru un proaspăt degustător al farmecelor și patimilor pe care aceasta le pune în mișcare, dar care, în ultimă instanță, n-au alt scop decât acela de a-l deprinde cu uniformitatea. După Vinicius, orașul mare acționează precum un dresor, împlânzind și nivelând forța personalității. Una din definițiile memorabile ale autorului ar putea fi și aceasta: „un oraș mare/ în care singurătatea la cub bea la aceeași masă/ cu nenorocirea la pătrat“. La fel, dintr-un unghi de vedere apropiat, cel al nou-venitului, Mircea Bârsilă zugrăvește orașul ca pe loc blestemat, care minte și înșală. Orașul agită sângele, îl poartă spre necunoscut, răsuflă în ceafă ca un monstru (minotaurul), ademenește cu „himer, labirinturi și femei ce se prefac, spre miezul nopții, în șerpoaice“. Totuși, plin de vitalitate necostoită, poetul își pune capul, adeseori și de bunăvoie, între „falcile de leu“ ale acestuia. Printre detalii diferite de abordare, imaginea orașului-dresor se decantează încă odată în filigran. Tema metropolei moderniste, în sensul lui Apollinaire, propunându-și să exalte viața și spiritul nou al eldorado-ului tehnizat, e de semnalat la Valeriu Mircea Popa („furnicarul orelor de vârf“, mașinile, ca o „sumedenie de peștișori japonezi“ presărându-și fosforescența prin „arterele orașului“), dar, întoarsă pe dos, prin ironic, și la Horia Gârbea (în termeni, uncori, caragialești) ori Lucian Vasilescu (poeme ale contrastelor).

Pe de altă parte, orașul oriental, așa cum e perceput, în genere, de spiritul ardelenesc, oraș „cu seva prelinsă pe străzi“, ca dintr-un fruct prea aromat și prea zemos, care ascunde în el germenul putreziciunii, e caligrafiat de Ana Blandiana, după cum Bucureștiul unde „se trăiește, aproape oriental, afară, pe stradă“, precum ne arată lumea lui Caragiale, își găsește o tandră și substanțială evocare partizană sub semnătura lui Bogdan Ghiu. Nora Iuga, Traian T. Coșovei, Dan Mircea Cipariu, Cornelia Maria Savu se impun, în cadrele acestei antologii inspirate de București și dincolo de calitățile lor poetice știute, printr-o folosire subtilă a nomenclaturii stradale și a geografiei orașului. Cu alte cuvinte, prin ceea ce ar fi de referențialitatea bucureșteană. Găsim aici încă o dovadă a faptului că poemul utilizează iluzia referențială pentru a-și introduce în lume propriul univers imaginar. În totul, așadar, o culegere inedită, de excelență calitate poetică și de unde se pot trage numeroase observații. Mă întreb cum ar fi arătat o atare întreprindere înainte de '89?

PUȘCĂRIILE TINERETII CEA FĂRĂ DE VINĂ

GABRIEL RUSU

Cred că reeditările, mai ales acelea revăzute și adăugite, sunt cerute de însăși piața de carte la un moment dat. Este ca și cum cititorii comunică, alchimic și subliminal, cu editorii și le transmit că ar vrea să recitească anume ceva. Dincolo de fizica librăriei, există metafizica lecturii, și în această ordine înseamnă că respectiva carte mai are încă a lămpezi istoria de la care a plecat și istorisirea la care a ajuns. Cert așa stau lucrurile cu **Cantacuzino, ia-ți boarfele și mișcă!** (Editura Compania, 2008), un interviu amplu cu scriitoarea Oana Orlea, realizat de Mariana Marin, a cărui primă formă a apărut în 1991 la Editura Cartea Românească. În fapt, atunci și acolo, adică în 1990, sub un cireș din Picardia (Oana Orlea locuia deja în Franța de zece ani), Mariana Marin a stărnit-o la confesiuni pe prozatoarea cu o biografie defel „cuminte”. Se știe, e un timp al trăirii și unul al mărturisirii. În plus, viețuirea, odață pusă în cuvinte, dobândește aură de destin. Cu cât confesiunea este mai adevărată, lipsită de fardurile reprezentăției publice, cu atât ea are mai multe de spus, o re-ascuți cu real folos pentru minte și inimă. Probabil că așa a gândit Adina Kenerșat atunci când, cu simț sigur de editor încercat, a hotărât să republice la Comapania dialogul de acum 18 ani al celor două scriitoare. Textul a fost „adus la zi” printr-o nouă redactare, iar Oana Orlea i-a adăugat, pe lângă un text introductiv bine-cumpănit emoțional și câteva explicații pe larg ale unor atitudini și situații abia schițate în versiunea inițială.

Asupra obișnuințelor noastre de a con-

figura sentimental și /sau rațional lumea, cartea are impact de avalanșă. Relatarea, odiseea prin pușcăriile comuniste a unei tinereți fără de vină, îmbină halucinant candoarea percepției adolescente a existenței cu viziunea tragică indusă de maturizarea galopantă, contrară firii, în labirintul încarcerării abuzive. Iată un fragment din acea biografie „defel cuminte”: „**OANA ORLEA** (Mariana Cantacuzino), prozatoare, născută la 21 aprilie 1936, la București. Tatăl: Constantin (Băzu Cantacuzino; mama: Anca Diamandi. Nepoza lui George Enescu (...). Arestată în 1952, ca elevă în clasa a X-a, sub acuzația de complot și acțiune subversivă împotriva statului. Condamnată la 4 ani închisoare. Eliberată după trei ani de detenție.” (După Florin Manolescu – **Enciclopedia exilului literar românesc. 1945 – 1989**, Editura Compania, București, 2003). Însă eliberarea are loc tot într-o închisoare, doar că oleacă mai mare, cât o întregă țară aflată la cheremul unei dictaturi parșive. Așa că aristocrata Marioana Cantacuzino își câștigă existența la început ca ajutor de son-dor, taxatoare la IRTA, șamponază la cooperativa Higiena. Abia mai apoi se metamorfozează în scriitoarea Oana Orlea și publică șapte cărți în doisprezece ani. Destul de mult. Să fi fost pornirea irepresibilă de a fugi în ficțiunea ocrotitoare?! În Franța, după 1980, publică alte ficțiuni. După propria-i mărturisire, despre pușcăriia la șaisprezece ani nu reușise să scrie decât trei schițe, și acelea nepublicate. De parcă rememorarea refuza să se întrupeze din jalea existențială a unei experiențe la limita suportabilității

omenești. Numai că Mariana Marin a reușit să facă o breșă în zidul de autoapărare al conștiinței partenerei de dialog – nu neapărat cu ajutorul întrebărilor, mai degrabă bănuiesc pentru că am cunoscut-o, datorită acelei atitudini care provoca la franchețe morală. Și pentru Oana Orlea, vreme de trei zile, cât a durat conversația din grădina picardă, memoria-fluviu, amintirea programatică și istoria așa-cum-a-fost au împins în plan secund ficțiunea. Realitatea seduce dur și definitiv prin autenticitate. O fată de 16 ani purcede într-o călătorie ale cărei halte au nume ce provoacă spaima adâncă, viscerală: **RAHOVEI** (Știu, dar nu vreu să spun), **JILAVA** (Valea plângerii – condamnații la moarte), **Ghencea** (Centrul de triere. Prostituate, hoațe și politice), **PIPERA** (Ferma roșie – muncă la câmp), **TÂRGSOR** (Lucrul pe bandă. Marile criminale), **MISLEA** (Secretul Mare. Două luni de carceră), **PLOIEȘTI** (Reluarea anchetei. Gardianca deținută. Lila și Fecioara), **JILAVA 2** (greva foamei). Autorul rememorează, narează și, astfel, cartografiază un trecut românesc apăsător până la horcăială de rău, în care binele (citește solidaritatea umană), totuși, se încăpățânează să se ivească rar, timid și demn. Întâmplări adevărate par parabole: interogarea a doi adolescenți (ea și el), care, fiecare, își asumă șefia „grupului conspirativ” pentru a-l salava, eroic, pe celălalt; cântatul colindelor de Crăciun la carceră, într-o noapte geroasă, când femeii și bărbații care nu se vedeau, fiind despărțiți de preții celulelor, au fraternizat; povestea de dragoste, superbă, cu deținutul niciodată văzut poreclit Jaguarul, împlinită doar în „vorbirile amoroase” relizate prin bătăile în țeava de metal care traversa celulele. Persoane adevărate par personaje purtătoare de simbol: mama Leana, maica

Ionela, sfântă sau simplă simulatoare, fosta madamă Bidgica, hoata Frusina, serafica prostituată Edith care recita din Baudelaire. Simple observații asupra unor incidente adevărate par speculații sapiențiale: trăznăile de tip „Gavroche” făcute gratuit în fața torționarilor; normalitatea „anormală” a orașului văzut prin vizeta dubei care transporta deținuții; cedarea morală sau fizică sub tortură.

Cu o luciditate precum chinina, amară și tămăduitoare, Oana Orlea ne povestește cum a fost. Ca să nu uităm. Lipsa memoriei colective afectează grav comunitatea.

AGONIA SATULUI ROMÂNESC

Cartea
de proză

GABRIELA GHEORGHIOȘOR

Acuitatea observației realiste și rafinamentul, adesea poetic, al descrierilor reprezintă calitățile prozei lui Alexandru Vlad, scriitor exersat îndeosebi în genul scurt. Postura de contemplator și de comentator al fărâmei de existență, al faptului cotidian, aparent banal, este însă valorificată și în interiorul romanului. **Curcubeul dublu** (Editura Polirom, Colectia *fiction-Ltd*, Iași, 2008) se încheagă anevoios din fragmente ale unui „jurnal” al vieții la țară, din secvențe epice dispartate, din „instantanee” de natură, din amintiri și divagații eseistice pe diverse teme sau pe marginea unor întâmplări. Unele dintre aceste „texte” sunt chiar articole pentru ziare și reviste, „editoriale” menite să asigure subzistența zilnică a celui care scrie, pentru că în **Curcubeul dublu** nu există graniță între realitate și ficțiune, autorul instalându-se în propria carte cu biografia și „produsele” sale scripturale. Lupa critică a publicistului se suprapune însă peste privirea tandră a unui „poet” al existenței mărunte sau relativ marginale: „Scara stau în fața casei, îmi aprind pipa și mă uit cum secolul XXI se scurge pe autostradă, trecând prin sătucul neputincios, de secolul al XIX-lea. Și mă gândesc, fără prea multă îngrijorare, cât va mai dura apăsătoarea liniște de care am parte”.

Retras, cu nostalgia copilăriei în suflet, în satul de baștină din Transilvania, personajul-narator-scriitor are ocazia să observe, *sur le vif*, spargerea în cioburi a unui univers altădată rotund și armonios, conservator și autoconservant în închiderea lui tradițional(ist): „Entitatea aceea

până mai ieri ternă se dă în spectacol, în stambă, capătă culoare. Pe măsură ce gospodarii lui tăcuți sunt prea bătrâni ca să mai iasă la câmp, apar fiii și nepoții lor interlopi care se adună gălăgioși la crășmă și o țin deschisă până târziu. Unul își cumpără motoretă și scoală noaptea lumea din somn cu pocnituri de eșapament. Un război de țesut, piesă etnografică, este dat jos din pod și schimbat pe un televizor. Se exilează aici niște terchea-berchea de la oraș care dau naștere la situații fără precedent în memoria colectivă”. În fosta magazie a CAP-ului s-a înființat o discotecă, iar în fața ei se construiește o pistă de carting. Toate interesele locale gravitează în jurul oportunităților, deschise de proiectul autostrăzii, de vânzare a terenurilor, majoritatea lăsate pârloagă. Satul e plin de bețivi, în vatră mocnește sărăcia, iar țărani se ceartă pe câte o brazdă de pământ, așteptând să vină europenii să le strângă gunoaiile menajere care au umplut gârlele și pâraiele. Nou-veniții nu se bucură niciodată de acceptare deplină, decât de toleranță în vederea obținerii vreunui profit sau de o indiferență care frizează uneori cruzimea, ca în cazul bătrânei violente și ucise în mijlocul zilei.

În fragmentele cu un epic minimal se conturează și câteva figuri ale satului, în special vecinii scriitorului: țiganul Călin, care îi fură cu nonșalanță făneța pentru calul său ținut în casă, alături de familia îngrămădită în cealaltă încăpăre; „afacerista” Guraliva, care încearcă să-i vândă, zâmbindu-i cu cei trei dinți care i-au mai

rămas, cașcaval de oaie muced și acru sau ouă stătute; baba cleptomană Florica, prădalnica grădinii de legume și zarzavaturi; Costan, care îl „tapează” de țigări și taie tot ce găsește, inclusiv pomii din livadă; Gogu, paznicul vitelor. Dintre cei pripășiți în localitate se disting foștii gardieni de penitenciar, Har, omorătorul de șerpi și nevasta lui cea grasă și zgomotoasă, Rujița; „artistul” Ludovic, pictor și realizator de tatuaje, posesor de Trabant, și femeia sa, Boba; Eric, belgianul prietenos și harnic; profesorul de filozofie și mama lui, care își găsește sfârșitul în această localitate înfrumusețată cândva de un curcubeu dublu.

Dezamăgirea celui care sperase să regăsească în satul copilăriei farmecul de altădată transpare limpede în multe dintre paginile cărții, ca și sentimentul înstrăinării iremediabile.

Un lirism difuz, dublat însă de atenția sporită pentru detaliu, se regăsește și în „bucățile” dedicate unor viețuitoare precum păsările care colonizaseră acoperișul casei de la țară, roiul de albine, un câine fără stăpân, un greier ajuns, nu se știe cum, în apartamentul de la oraș. Fie că scrie despre problemele grave ale tranziției post-comuniste sau despre întâmplările anodine ale zilei, despre „cartea din vis” sau despre oul fiert, cățina și trâmbița pitulic (o ciupercă), prozatorul nu uită niciodată preocuparea pentru stil și pentru lucrătura frazei. În loc să construiască epic, Alexandru Vlad șlefuieste în miniatură. **Curcubeul dublu** reușește însă, în ciuda dispersiei compoziționale, să ofere o imagine coerentă și realistă a satului românesc la cumpăna dintre milenii: o struțoc-ămilă deplorabilă, în agonia de dinaintea morții.

O CIVILIZAȚIE DE SINTEZĂ

Istorie

ADRIAN G. ROMILA

I Lucian Boia e încă un autor atipic, la noi, și asta nu doar fiindcă și-a scris unele dintre cărți mai întâi în franceză. Deși e cunoscut de ceva ani prin cel puțin o carte (exploziva *Istorie și mit în conștiința românească*, din 1997), perspectiva și tipul său de discurs nu și-au decupat încă un public foarte convins de „mitanalizele” sale, chiar dacă metoda a fost teoretizată de autor în două cărți: *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune* și *Pentru o istorie a imaginării* (1998, pentru traduceri în românește).

În *Occidental. O interpretare istorică* (Humanitas, 2007, trad. de Emanoil Marcu), Lucian Boia încearcă să construiască ipoteze deloc definitive la problema supremației mondiale a spiritului occidental. În ce constă singularitatea Occidentului față de alte „zone” ale umanității? Ce a propulsat Occidentul ca motor în apariția unei noi faze a evoluției umanității? Răspunsurile nu sunt simple, pentru că trebuie mobilizați o mulțime de factori care au contribuit la expansiunea spiritului occidental: climă, geografie, istorie, religie, economie. Pe de altă parte, Occidentul înseamnă Europa, până la un moment dat, „legată” de lumea greco-romană, dar, după Evul Mediu, înseamnă și „Lumea Nouă” a Europei și, mai târziu, în Modernitate, înseamnă falii geopolitice extreme de diverse. Cele șase capitole ale cărții trec rapid în revistă mișcarea sinuoasă a tuturor acestor factori, delimitată „clasic” în perioade, de la „demaraj”, trecând prin „cuceriri” și „supremație” și finalizând cu „incertitudini”. Practic, autorul reactualizează pe scurt povestea civilizației occidentale, care s-a născut în conjuncturi favorabile și a evoluat la fel, cu mult înaintea altora, mai rafinate și mai promițătoare (China, Bizanțul, lumea Islamului), dar preluând de la ele exact elementele de care avea nevoie. Știința, de pildă, e creată în Evul Mediu prin aristotelismul arab; hârtia, praful

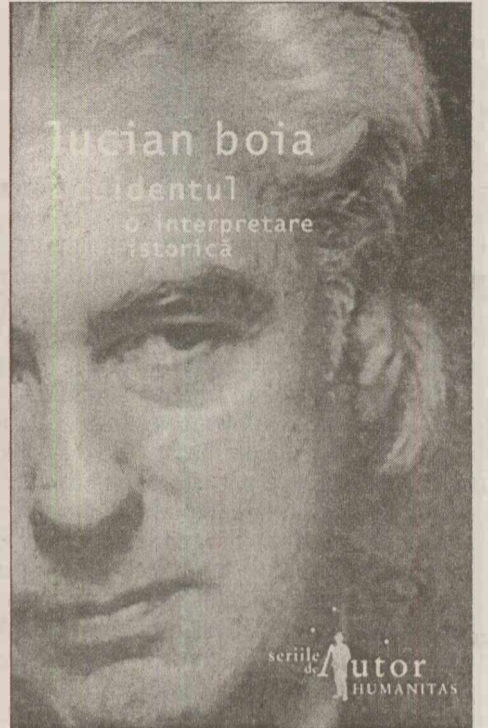
de pușcă, busola sunt invenții chinezești, ajunse în Europa tot prin spațiul arab; Bizanțul a transmis un model politic și intelectual; pictura japoneză, romanul rus, muzica neagră, mistică indiană constituie alte „producții culturale” pe care Occidentul și le-a încorporat. Practicând aculturația și urmând cu obstinătate trei concepții — *Progresul, Democrația și Națiunea*, Occidentul și-a asigurat, în viziunea lui Lucian Boia, cea mai pregnantă istorie de pe mapamond.

Trebuie să fim conștienți, însă, că impunerea spiritului occidental nu a fost lipsită, adesea, de contradicții și de violențe. „Este un fapt că, în secolul al XIX-lea, Occidentul a ajuns să domine efectiv lumea”, afirmă autorul, „și că adesea a făcut-o cu dispreț și brutalitate. Dar și-a cucerit această poziție pentru că dispunea de o superioritate *reală* (s.a.) — economică, tehnologică, științifică, militară etc. Fără această superioritate copleșitoare, cum ar fi putut să învingă o lume cu mult mai mare decât el (și tot atât de dezvoltată)? Expansiunea colonială a înăbușit, desigur, veleitățile de dezvoltare paralele, însă ar fi naiv să credem că fără Occident «ceilalți» ar fi inventat singuri înalta tehnologie și bunăstarea generalizată! Până în prezent singura dezvoltare industrială și tehnologică reușită rămâne cea indicată de formula occidentală: burghezie, liberă inițiativă, economie concurențială”. Orice discreditare a modelului occidental, e, așadar, contestabilă istoric și „corectă politic”. El nu e unul unitar, e-adevărat, și nu e unitar nici măcar în generarea primordială, pentru că s-a constituit pe o moștenire diversă (greco-romană, iudeo-creștină, celtică, germanică) și a evoluat pe coordonate aparent disparate, fiind „o civilizație de sinteză”. Dar Occidentul a fost deschis, dăruitor și învețe și să primească, gata să se extindă, să ofere și să se ofere. În comparație cu el, celelalte civilizații au avut o atitudine izo-

laționistă, refractară universalizării. Vrând apoi să recupereze timpul pierdut și să se alinieze, au adoptat rapid, mai eficient sau nu, segmente întregi ale modelului occidental.

Se pune întrebarea firească dacă acest model e singurul recomandabil, dacă nu s-ar putea atinge același nivel de dezvoltare folosind strategii diferite. Răspunsul autorului e că, din punct de vedere istoric, deocamdată, singura formulă câștigătoare a fost cea occidentală. Chiar dacă, teoretic, viitorul e tărâmul posibilităților multiple, câteva experimente sociale, politice și culturale (fascismul, comunismul) au demonstrat cât de prudent trebuie să se experimenteze atunci când se renunță la viabilitatea unui model deja rulat. Cuvântul de ordine e „raționalitate”, adică exact ceea ce Occidentul a urmărit, ca un fir roșu, în toate epocile sale. „Evident, nu e cazul — n-ar fi de dorit, și nici posibil, de altfel — ca restul lumii să imite orbește Occidentul”, afirmă Lucian Boia. „Dar câteva principii deja verificate merită reținute: o diversitate economică, socială și culturală semnificativă mai curând decât o societate «monolitică»; libertăți individuale și colective; liberă inițiativă și concurență; politici sociale suficiente de suple pentru a nu frâna mișcarea economică, dar suficient de eficiente pentru a limita inegalitățile și a asigura un anumit consens... Modul de a exprima aceste criterii, dozajul și combinațiile vor fi desigur diferite de la un spațiu cultural la altul. Moștenirea fiecăruia va avea întotdeauna un cuvânt de spus. Dar specificitățile culturale nu trebuie să stea în calea raționalității economice”. Individualismul, diversitatea, dorința de a descoperi, explorarea viitorului și a tărâmurilor necunoscute sunt componente care au caracterizat mereu civilizațiile de oriunde, dar în cea occidentală ele au dus la progrese umane remarcabile, pentru că au fost secondate mai puțin de legitimități individualiste și mai mult de disciplină și solidaritate.

Evoluțiile spectaculoase ale ultimilor ani în tehnologie (Internetul și computerul), în etică rate altădată drept aberații, cum ar fi căsătoria homosexuală, în biologie (clonarea) și în multe altele au arătat că Occidentul, ne place sau nu, „și va fi implinit rațiunea de a fi,

misiunea sa istorică: transformarea lumii și a condiției umane”. Dar, continuă autorul, e imposibil să prevedem ce se va întâmpla în viitor: „ceea ce ne așteaptă la capătul drumului aparține marelui mister care învăluie destinul omului”. Misiunea oricărui istoric se termină, până la urmă, pe pragul viitorului. În contextul mondializării și al comunicării generalizate, Occidentul de mâine va fi, desigur, altfel decât până acum. De acum încolo, Occidentul va plăti prețul propriului succes, pentru că instrumentarul său tehnic și mental s-a răspândit în toate colțurile planetei, iar distincția dintre Occident și „ceilalți” s-a estompat sau s-a redefinit pe alte coordonate. Vom vedea, adică, dacă va trebui să-i dăm dreptate lui Spengler sau nu. Dar, deocamdată, Occidentul are o poveste și ea poate fi spusă. E exact ceea ce face cartea lui Lucian Boia.

Puncte de vedere

UNIVERSALUL PE ROTILE

IOAN BUDUCA

Într-o recenzie polemică asupra volumului *Idei și blocaje*, de Horia-Roman Patapievici, apoi într-o revenire ca „răspuns la un răspuns”, întrucât autorul volumului și-a apărut punctul de vedere deschizând un dialog cu argumentele din recenzie, Andrei Cornea susține că, principial, nu s-ar putea vorbi de filosofie românească, la fel cum, probabil, nici despre o filosofie germană nu s-ar putea vorbi. Argumentul lui Andrei Cornea este că filosofia ori e universală, ori nu e filosofie.

Ne aflăm, cu această susținere, într-un punct de pe circumferința problemei universal-național, universal-particular ori universal-local (toate formulările, într-adevăr, prezintă aceeași hibă: cum e cu întruparea celor fără de trup? cum e cu spațializarea și temporalizarea celor fără de spațiu și fără de timp?)

Răspunsul, metaforic, ar fi că universalul nu merge pe roțile prin lume, fără înrădăcinări, iar despre înrădăcinările universalului se vorbește așa: limba, urgențele istorice, mentalitățile locale stau ca o prismă în calea universalului și îl descompun la fel cum o prismă descompune lumina într-un spectru de culori. Altfel spus, noi nu vedem universalul direct, ci prin *rogvaiv-ul* unor condiții locale (limbă, istorie, mentalități) care se constituie într-un *fatum*.

Andrei Cornea are de recunoscut ușor că n-a existat multă vreme filosofie iudaică, dar că în acea vreme a existat religie

iudaică, cu vocație universală, particularizată însă potrivit mentalităților proprii iudaității, altele decât cele ce erau proprii, de pildă, grecității.

Nici azi nu a început să existe filosofie iudaică, e adevărat, dar există filosofie elină, alta decât aceea pe care o vom găsi în mentalul contemplativ al Indiei vechi.

Problema, de fapt, nu e prisma. Problema e să vezi clar dacă nu cumva prisma îți dă, pe *rogvaiv-ul* ei, un amestec de culori din două feluri diferite de a concepe gândirea despre universalii: unele de natură cosmologic-religioasă, altele de natură ontologic-areligioasă.

E limpede, totuși, că noi nu avem o filosofie românească, ci o prismă de *rogvaivizare* a universalilor iudeo-elino-creștine (amestec de cosmo-religios și ontologic areligios): noi avem o prismă prin care vedem spectrul rezultat din alte trei prisme. Altfel spus: la fel ca alții, romano-latini, francezi, englezi ori germani, și noi ne uităm printr-o prismă spre alte prisme, nefiind, nici noi, văzători în direct ai universalilor (cum par a fi fost evreii, elinii și creștinii începuturilor). Dar, oare, a existat acest *în direct*?

Oare nu e un *fatum* să vedem, mereu, prismatic, uitându-ne, mereu, la alte efecte prismatice, niciodată *direct* la universalii. Care să fi fost cei care s-au uitat direct? Înțelepții care au dat filosofia vedantină? Cei care au dat taoismul? Cum avem

a ști?

Un răspuns ar fi că avem a ști ceva doar dacă acceptăm datul, donația revelației, căci dată fiind revelația... apoi câștigată fiind contemplația asupra revelației...

Întrebarea rămâne în altă formulare, totuși: dar revelațiile nu sînt și ele prismatice? Cum înțelegem Coranul dacă nu ca pe o nouă prismă? Cum înțelegem creștinismul dacă nu ca pe o prismă pentru cei modelați deja de prismaticul religios-areligios iudeo-elin?

Pare, așadar, neproblematic faptul — fapt e, iar nu interpretare — că universalul nu umblă prin lume pe roțile, ci cu tălpile pe pământ, lăsînd urme adînc înrădăcinate în ceea ce e sub pământ. Cerul și pământul fac parte din om. Vechii chinezi au știut-o cu o limpezime aurorală.

În cele din urmă, obiecția lui Andrei Cornea împotriva cărții lui Horia-Roman Patapievici rezumă o înțelepciune de căutat, iar nu una de găsit (deși știți că „dacă nu te-ai fi găsit, nu te-ai fi căutat”): cum ar fi să fie ca într-o bună zi românescul să poată fi o prismă filosofică în calea luminilor care ne vin de la universalii. Nici Horia-Roman Patapievici nu știe cum. Dar știe cum ar trebui să arate prisma. Ca o roată.

Andrei Cornea zice că nu ține acest model de prismă, întrucît golul din butuc (locul prin excelență al filosofiei, filosofilor) n-are cum să fie românesc, iudaic, germanic etc. Imaginația sa raționalizantă nu-l lasă să vadă acest gol ca pe o prismă în prismă, ca pe o prismă a vederii *în direct*.

STASI ȘI SECURITATEA, PORNIND DE LA UN FILM...

GABRIEL CHIFU

Am văzut abia acum un film despre care s-a vorbit (a și câștigat Oscarul pentru cel mai bun film străin în 2006): *Das Leben der Anderen* (*Viața celorlalți*), semnat de Florian Henckel von Donnersmarck (autorul scenariului și al regiei). Este o poveste plasată în Germania de Est din anii '80. O altă variațiune pe un (mare) motiv dat: Saul, „un om din Tars”, devenind, sub ochii noștri, Pavel. Foarte bine conturat și binomul gardian-prizonier.

În cazul de față, un vajnic ofițer STASI, ce se dovedise un apărător inflexibil al valorilor *made in DDR*, primește misiunea să-i urmărească pe un dramaturg în vogă și pe iubita sa, o actriță celebră, și ajunge, pe parcurs, să-și protejeze victimele. Instalată cu aparatul de ascultare în podul din imobilul unde locuiau cei doi, căpitanul STASI le înregistrează, le știe toate mișcărilor, chiar și viața intimă; pe acest fond, de la un moment încolo, schimbă tabăra, se identifică mental, sufletește cu victimele. Cel ce părea sortit să interpreteze fără greș rolul călăului se metamorfozează în înger păzitor. Cu discreție, intervine curajos, riscant, cu diverse prilejuri, în favoarea lor și izbutește să-l salveze pe scriitor din infernalul mecanism declanșat de STASI împotriva lui. Nu însă și pe prietena acestuia, care cedează nervos și moare lovită de o mașină. (Sunt scenele cele mai emoționante ale filmului, descrise cu o apreciabilă finețe a observației psihologice.)

Dincolo de meritele sale artistice (acuratețea narațiunii, interpretările actoricești de o natură impresionantă), pelicula germană ne stărnește și un interes particular de ordin documentar. Descoperim cum funcționa aparatul opresiv din DDR și avem prilejul să așezăm în oglindă STASI și Securitatea, să punem în balanță două nefericiri, cea de acolo și cea trăită de noi, aici. Comparația aduce imediat o diferență vădită - se simte „școala”/ „mâna” nemțească: rigoare, disciplină, exactitate, proceduri aproape matematice în felul cum opera STASI, pe când la noi improvizarea, bunul plac, cumetria, lipsa de reguli, superficialitatea erau la ele acasă chiar și în acest domeniu al terifiantului. (Și nu-mi dau seama dacă acestea reprezintă elemente de natură să ne fi făcut nouă, supușilor mioritici, viața mai ușoară sau, dimpotrivă, mai

grea...). Și a doua deosebire: dintr-o secvență, spre final, constatăm cât de bine s-a rezolvat problema dosarelor în Germania, unde oricine are acces, simplu, la peștii cei mari (ofițerii STASI), nu numai la plevușcă (informatori oarecare, victime adeseori ei înșiși, mai degrabă decât tortionari...), cum se întâmplă la noi. În rest, similitudinile sunt izbitoare. Mașini de scris urmărite, colaboraționism și șantaj, existențe ținute nebunește sub lupă, destine deturnate și distruse, până și aceleași bancuri adaptate (cel în care soarele îl salută cu deferență pe Honecker până când se vede ajuns în Vest/ la apus, ne sună familiar, circula și la noi, avându-l ca personaj central pe Ceaușescu...). Și încă o trăsătură comună pentru ambele experiențe: în cele două țări, ideologia oficială este părăsită treptat de toată lumea, chiar și de cei ce o propagă și o păzesc, mai nimeni nu crede în adevărul „noii orânduiri”, doctrina „de partid și de stat” nu este decât o cortină sub care se desfășoară aprigele lupte între grupuri și indivizi - pentru putere / câștiguri / privilegii / ascensiuni personale.

Ceea ce este o situație banală, prezentă în orice formă de totalitarism, oricum s-ar numi acesta - comunism sau altcuma. Unde se formează o castă, o supra-structură care deține monopolul „adevărului” și-l impune cu forța celorlalți, apar obligatoriu manipulări, sub stindardul cauzei se poartă ascunse războaie cu motivații total străine de cauză. De pildă, în vremea Inchiziției, când, așa cum nota cineva, „mii de șnapani au intrat în cler spre a-și asigura libertatea de a comite crime fără frică de pedepse, îmbrăcând doar o sutană și murmurând o rugăciune”. În fond, și personaje din *Das Leben der Anderen*, cum ar fi ministrul culturii ori șeful STASI, asta comit: crime, îmbrăcând o altfel de sutană și murmurând o altfel de rugăciune.

P.S. Aflu că pelicula germană tocmai a primit și Premiul Cesar, la aceeași categorie, cel mai bun film străin...

PRO DOMO

STELIAN TĂBĂRAȘ

Expresia (citată în legătură cu o persoană care-și pledează exagerat cauza proprie, care își impune propriile rațiuni) provine din lumea senatului roman; cunoscută din discursul *Cicero pro domo sua* (tradus prin „Cicero în apărarea casei sale”), aceasta a fost titlul pledoăriei lui Marcus Tullius Cicero pentru a-și recobține teritoriul casei confiscate pe când era în exil (și desigur, pentru obținerea sumelor necesare reconstrucției).

Însă la asemenea atitudine nu se recurge doar deliberat, ci și din lipsă de axiologie, cel care vorbește *pro domo sua* nefiind mereu într-un sistem realist de valori. Citești, de pildă, analizele sau monografiile unor autori (mai degrabă de „mâna a doua”), și constăți că acei autori se justifică în orice împrejurare, „au avut mereu dreptate”; răul e - cum zicea și Sartre - numai „în ceilalți”.

Nocturne

Cel mai ușor poți exemplifica expresia *pro domo* prin filmele de la *Animal Planet*: vezi cum animalul filmat, numai el, merită simpatia noastră. Dacă filmul e despre crocodili, îi vezi troznind între fălci oasele unei gazele ori zebre venite să bea din vad, iar comentatorul îți spune ce amenințați sunt bieții crocodili, cum sunt ei victime ale civilizației și cum trebuie, nefericirii, să-i ocrotim. Un grup de lei sfâșie de viu un bivoli, care cu botu în sus urlă sau se roagă la Dumnezeu lui bivolese; nici o compasiune față de victimă, înțelegerea li se cuvine numai eroilor filmului, leii. La un show TV, o tânără cu un boa constrictor în jurul gâtului a stărnit senzație; nimeni nu îndrăznește să o atingă. „Cum îl hrăniți?” întrebă cineva cu ochii holbați. „Cu porumbei vii, șoareci albi, iepurași...” Nimeni nu s-a cutremurat de groază și milă. Eroul era balaurul; pleda *pro domo sua*.

Ionel Teodoreanu - scriitorul adolescenței noastre - a fost un avocat vestit, pledoariile sale au intrat deja în folclorul proceselor. Fusese la un moment dat, „în interbelic”, nevoit să apere din oficiu pe vestitul criminal Vasiliu, un tânăr care își căsăpise ambii părinți, îngropându-i apoi într-o groapă cu var. Totul fusese adevărat, demonstrat, ba chiar mărturisit. Ce să mai aperi? Și totuși, Ionel Teodoreanu s-a ridicat înainte de pronunțarea verdictului și a zis:

- În definitiv, onorată instanță, gândiți-vă că avem înaintea ochilor un biet orfan și de mamă, și de tată!

S-a răs copios, sentința de pedeapsă capitală a fost comutată într-una pe viață. Acel Vasiliu avea să reapară prin 1946, eliberat și manevrat de autorități pentru „a face curat” în mahalaua Ferentari, unde nu se mai putea pătrunde cu legea datorită banditismelor. Iată până unde se poate ajunge printr-o pledoarie *pro domo*.

Dar Ionel Teodoreanu fusese ironic.

Cybercultura

PARTEA DE COMEDIE A OMULUI DE STAT

ADRIAN MIHALACHE

Printre maximele cu care André Malraux ne-a dat de gândit se numără și următoarea: „a fi om înseamnă să-ți reduci la minimum partea ta de comedie”. Termenul de comedie este folosit în sensul generic francezesc, de teatru. Ideea este că n-ar fi omenească să te identifice integral cu personajul pe care vrei să-l impui în ochii celorlalți. Rolul cere coeziune și coerență, deci impune limitarea atitudinii, economia mijloacelor și stilizarea expresiei. Omul n-ar trebui, însă, să renunțe la complexitatea lui, să-și înăbușe unele tendințe, să renunțe la anumite dimensiuni ale sale, doar pentru a se încadra mai bine în limitele rigide ale rolului pe care alege să-l joace. Mai mult, deseori societatea ne distribuie, prin intermediul mecanismelor de putere, atent elucidate de Michel Foucault, în roluri pe care suntem siliți să le asumăm: cel de elev, de soldat, de funcționar de firmă, de tată de familie etc. Fiecare din ele ține de „partea noastră de comedie”, care trebuie redusă la minimum, în numele libertății de a ne contrazice, de a ne dezice, într-un cuvânt de a ne schimba.

Oamenii politici, care consideră că au

un rol „istoric”, își extind în așa măsură „partea lor de comedie” încât riscă să ajungă ridicoli. Generalul de Gaulle a jucat cu atât aplomb rolul de general salvator (versiune masculină a lui Jeanne D'Arc), încât a ajuns să se identifice cu el și să-l joace tot timpul. A luat chiar lecții de teatru de la profesioniști pentru a-și pune încă și mai bine în scenă figura de om de stat providențial. Actualul președinte al Franței refuză să se lase îngrădit de rolul politic pe care-l joacă. Nicolas Sarkozy nu dorește să se confunde cu o imagine publică, fabricată de specialiști în *branding*, care să răspundă așteptărilor consumatorilor de simboluri. Mai complex, deci mai uman, el are și o viață personală, chiar pasională: divorțează, iubește, se recăsătorește. Consiliera lui, Catherine Pèrigord, a stărnit valuri în presa franceză declarând că, între atâția oameni de stat care preferă să-și ignore substratul intim și profund, Nicolas Sarkozy se singularizează prin dorința de a-și reduce la minimum partea sa de comedie. „El se arată așa cum este, nu cum o cer rețetele gata făcute, care nici măcar bune nu sunt. Umanitatea și umilitatea fac parte din

imaginea sa complexă, în care albul și negrul coabitează, fără a se combina într-un cenușiu tern” (*Le monde*, 7 ianuarie 2008).

Dacă vrei cu tot dinadinsul să joci, în viață, un rol, ai de ales între dramă și roman. Napoleon, care iubea teatrul, a afirmat, totuși, despre viața lui, că ar fi fost un roman. El nu se credea omul destinului, pentru că era conștient de hazardul care l-a urmărit și de care a știut, în mare măsură, să se folosească. Dacă, așa cum spunea, „politica este destinul”, atunci acesta din urmă poate fi împlinit, nu după un plan transcendent, ci din aproape în aproape, prin decizii raționale și adaptare inteligentă la evenimente. Trăiește un roman cel care acceptă jocul hazardului, cu situațiile jalnice pe care, nu o dată, acesta le creează. Trăiește, însă, o dramă cel care refuză întâmplătorul, în numele unei misiuni care depășește contingentul și căreia Goethe a vrut să-i spună „misiune teatrală”. Viața ca dramă atent stilizată, este, cu spusele lui Apollinaire, „o poveste nobilă și tragică, precum masca unui tiran”. Din ea lipsesc acele „detalii întâmplătoare și lipsite de importanță, care compun o existență jalnică”.

DE VORBĂ CU AUTORII

(continuare)

Se vor împlini curând două decenii de la Eliberarea țării noastre de comunism, eveniment care va fi desigur sărbătorit, deși el s-ar putea să fie și prilej de melancolică reflecție, dacă nu de regrete din partea celor scăpați de lagăre și sârmă ghimpată. Înăuntrul acestora s-a organizat o viață, s-au chivernisit cum au putut niște oameni, care au scris ori numai au citit, scriitorimea obediență dobândind o sumă de privilegii care au trezit invidii în mizeria generală și au generat ambiții. O serie de cărturari serioși și nu lipsiți de inteligență au făcut carieră din comentarii și studii pe marginea unor produse care alcătuiesc cam o treime din perioada modernă a literaturii noastre frumoase, s-au confruntat cu ea, îi datorează mult ei.

Momentul imediat post-decembrișt a semănat cu un devastator seism; totul s-a destabilizat, s-au prăbușit zidurile închisorilor și, măcar în parte, cele ale instituțiilor care le născuseră. Și, tot ca la un cutremur, s-au produs inundații, revărsări peste granițele geografice așa de bine străjuite mai înainte, s-a realizat unificarea cel puțin literară cu Moldova de dincolo de Prut, s-au înglobat scriitorii din diaspora, unii (din păcate, regretabili de puțini), s-au întors în țară ori au apărut pe hărțile oficiale ale culturii românești aflată acum pe o arie mult mai extinsă, de la București la Tel-Aviv și de la Honolulu la Paris și în Lumea Nouă.

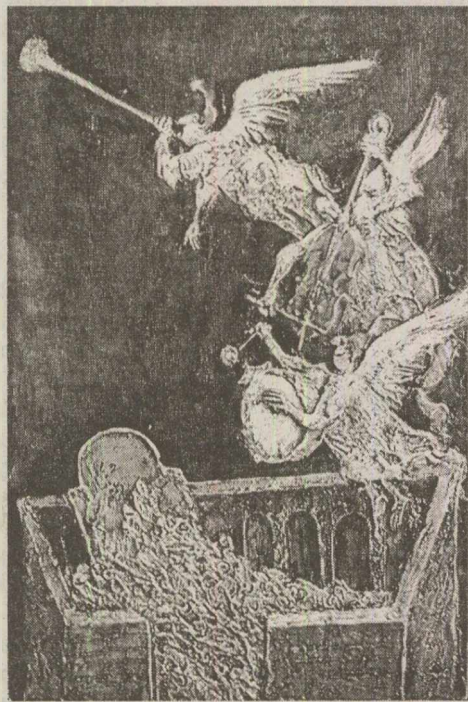
Cutremurul a adus la suprafață personalități neștiute sau interzise, opere datând de decenii s-au revelat, fantome și-au făcut loc dovedind că moartea fizică a unui scriitor nu înseamnă și anularea lui ca artist, că pentru destui postumitatea (chiar foarte lungă) este adevărata viață. Ierarhiile din timpul comunismului s-au dovedit, deși nu în totalitate, caduce, situația multor scriitori vătabili ridicată și la rangul de vedete a suferit schimbări și, deci, deprecieri. În unele privințe, în regim de libertate, n-a lipsit această specie de impostori, ajutați fiind de o publicitate în care noile oficialități, prin Radio și Televiziune, au jucat un rol major pretins „educativ”.

Numai că, odată barierele ridicate, piața literară și artistică a fost invadată de producătorii străini de bunuri simbolice, cărți în original și traduceri (grăbite, dar cu nemiluita), filme, spectacole transmise direct sau pe calea undelor l-au copleșit pe beneficiarul român, zăpăcindu-l, după cum voiau unii, deturnându-l, după părerea altora, de la preocupări mai serioase, în fine corupându-l, cum afirmă educatorii de meserie. Cât privește pe profesioniștii critici sau pe cultivatorii zeiței Clio, aceștia au strigat aproape în unanimitate „Revizuire! Să ne revizuiască, primesc!”, dar cu adevărat în stare și obligați să o facă au spus-o mai curând din vârful buzelor, de fapt ei blocându-se într-un conservatorism prudent, când nu de-a dreptul ostil.

Este cazul criticilor din generația zisă „șaițecistă”, care sunt strâns legați de literatura acelor ani în care harta ei și-a schimbat configurația, așadar în ea intrând

și unii mai vârstnici, precum D. Micu sau S. Damian, dar și ertici ca Gh. Grigurcu, toți profitând de momentul exploziv de la mijlocul deceniului VII, când au putut să-și dea adevărata măsură a personalității proprii. Majoritatea sunt dascăli universitari care încă din timpul comunismului au avut acțiune determinantă asupra noilor învățăcei, dar și scriitori, atrași de un mod mai liber și mai inteligent de selectare sau interpretare a „clasicilor”, în rândul cărora au intrat și cei ai modernității, un Arghezi, Blaga, Bacovia, I. Pilat, I. Vineanu, ceea ce a adus profunde schimbări benefice într-o arie culturală mai largă decât aceea a discipolatului școlăresc.

Ei erau mai tineri (fiind majoritatea în viață și azi), așadar având puțința de a ieși din frontierele „generației” deopotrivă prin adaosuri pe tabelul valorilor, cât și prin schimbarea sensibilă a pozițiilor. Or, cazul cel mai surprinzător a fost pentru mine cel al lui N. Manolescu, un spirit parcă mai dezlegat de opreliștile fatale sau impuse și în care eu vedeam cel mai important critic al literaturii din vremea sa, parcă mai dispus ca alții spre revizuirea impusă de prăbușirea comunismului. El nu a trecut până acum la fapte, ba chiar mi s-a dezvăluit, din informații indirecte scrise, că ar fi declarat că nimeni n-a fost împiedicat să-și publice scrierile în regi-

mul defunct. O afirmație așa de uluitoare încât mie mi s-a părut incredibilă pentru ceea ce presupuneam despre N. Manolescu!... Și, totuși, poate din alte motive, el a nu răspuns la apelul Istoriei și a lăsat altora să facă aceasta!

Așa că, atunci când s-a produs bomba Marian Popa, cu a sa uriașă *Istorie a literaturii române de azi pe mâine* (2001), am salutat evenimentul, dar n-am omis să aduc și un meritat reproș criticii oficiale, din țară, în comparație cu ceea ce făcuse acest outsider, profund antipatizat. Opera lui e cea mai vastă și completă imagine a literaturii noastre după 23 august 1944

și până în decembrie 1989, cuprinzând-o și pe cea din diaspora, dar și din așa-zisa Republică Moldova, cu puține omisiuni, cu multe parti-pris-uri, dar și cu contestatele merite, dacă nu ar fi doar faptul că, deși judecățile nu sunt influențate de „politic”, acestuia i se dă cuvenita importanță, fără de care nu se poate concepe o istorie de epocă, indiferent de specificul aparte al fenomenului de cultură.

(Pentru a învedera nivelul la care poate ajunge partizanatul de grup sau de gașcă și felul nociv în care el poate să se exprime, să amintesc că marea *Istorie...* a lui Marian Popa a fost reprintsă de la premiul Uniunii Scriitorilor, preferându-se o culegere subțirică de articole și prefete iscălite de un favorizat al grupului, adică o carte de genul celor pe care, mai recent, editura Cartea Românească a hotărât să le excludă din programul său. Întrucât mi-am exprimat mirarea și indignarea, un venerabil membru al grupului, prezent în toate comitetele și comițiile, mai ales în cele de premiere, mi-a răspuns că *Istoria* aceasta fundamentală este lipsită de seriozitate – ceea ce probabil că prisoșește în schimb lui Alex Ștefănescu, propulsat de același grup nu în rol de comic.

Dar procesul de înghețare pe care-l încearcă unii cărturari de prestigiu, depășiți în modul cel mai regretabil de evenimente, nu cuprinde publicul larg de cititori ignoranți fără titluri academice, dar care s-au orientat instinctiv spre „altceva” decât ce a fost, fără măcar să aibă idee de programul de revizuire lovinescian (care nici nu i-a aparținut de fapt în exclusivitate), ba chiar ignorând termenul. Și acești cititori alcătuiesc grosul publicului și ei ar trebui educați de cei competenți, la toate nivelurile și cu maximum de stăruință.

Or, în concertul actual, cu atât de multe disonordanțe, se disting clar două cazuri ciudate: Eugen Simion, un critic și istoriograf care, în „șaițecism”, și-a câștigat meritul de a da o mare monografică expozitivă, *E. Lovinescu – scepticul mântuit*, bine informată, dar lipsită de spirit discriminativ, un fel de E.L. par lui-măme, cum am numit-o eu, o prezentare care a folosit mult elevilor și studenților cărora li s-a oferit și o selecție de *Scrieri* pornind de la ediția „definitivă” a maestrului și îmbogățită cu comentarii în același spirit.

Celălalt este un critic din altă generație (n. 1953), dar format în șaițecism, în Ardeal, în cercul mai luminat al revistei *Echinoc*; el n-a trebuit să se desprindă, precum celălalt, din proletcultism și din extazul obligat față de nulități, iar recent ne-a dat un *E. Lovinescu – Confesiunile unui critic*, prin care cel pe care eu îl consider cel mai mare critic român câștigă alte serii de cititori. Desigur, lucrarea sa, un fel de studiu-antologic, are și părți discutabile, dar meritul cel mai mare e emanciparea autorului de „călinescitate”, adică de stilul metaforizant cu accente caricaturale și de exclusivismul admirației care îi caracterizează pe mulți din

seria sa. Cred că se vede limpede modelul Mircea Zăciu și îndemnul „clujan” spre seriozitate, cu toate că zeul de la București fascina și zonele acelea mai îndepărtate.

Spre marea mea surprindere, am citit estimp un articol (din „România literară”, nr. 6, 2008) iscălit de Ion Simuț și care pare a fi un capitol introductiv la un studiu mai amplu, *Ce s-a întâmplat cu literatura română în postcomunism*, în care te-ai fi așteptat să vezi pusă în centrul oricărui expozeu sau discuții problema capitală legată de Lovinescu, adică revizuirea – o problemă dintotdeauna a unei literaturi mai complexe, dar devenită la noi dramatică și foarte urgentă după dec. '89. Istoriograful-critic procedează așa: el vorbește de „tulburarea” post-normalitate. Mai mult încă, blamează exagerările negativiste pentru că ar fi avut „drept consecință răsturnarea ierarhiei valorilor promovate anterior”. (Dar nu în modul absolut pe care el îl detectează!) Literatura ar fi fost contestată „în bloc” (ceea ce doar câțiva neaveniți au făcut). Încă mai suprinzătoare este respingerea opiniei că „România comunistă a fost sinonimă cu o Siberie a spiritului”, ceea ce e purul adevăr, autoarea formulei, dna Monica Lovinescu, dovedind că a moștenit de la părintele său talentul formulelor pregnante.

Tot textul lui Simuț e dominat de semnalarea atitudinilor excesive, care însă nu pot compromite o atitudine sub pretextul fals că e pur destructivă; un lovinescian ar fi trebuit să nu piardă ocazia de a pune lucrurile la punct. Simuț vorbește însă de „canon”, ceva de neconceput pentru spiritul critic, și el nu trebuie așadar „rediscutat”, ci pur și simplu eliminat, pentru că blochează tendințele reformiste.

Nu știu cu ce nuanțări va veni în continuare autorul articolului citat, dar mi-e greu să prevăd revenirea la Lovinescu. Așa că-mi suspend și eu întrebările și trec la Eugen Simion, un caz mult mai simplu și, dacă nu l-aș cunoaște, aș zice: tranșant. El a scris în anii '60 și după aceea o sumedenie de recenzii, cronici, eseuri cu evaluări critice pe care le-a grupat în patru masive volume; ele țin seama de schimbările survenite în peisajul nostru literar și, în măsura în care sunt juste, îndeplinesc și azi un anumit rol; dar nu pe cel de la data apariției.

El se mândrește acum cu faptul, sugerând că o atitudine radicală nu mai e necesară: omițând unele nulități, înlăturând ce nu e valabil din opera unui corifeu al comunismului ai reparat totul... Numai că vechea sentență „Sublata causa, tollitur effectus” nu e valabilă în ocurență; nu se anulează efectul prin eliminarea cauzei (nici măcar dacă, în loc să folosești versiunea lui Mateiu Caragiale spui, așa cum îmi datează latineasca din memoria mea: „Ablata causa...”) După prăbușirea comunismului nu s-au șters toate urmările sale instantaneu... Au rămas unele și pentru că mulți oameni, printre care și critici, sunt spirite conservatoare, care nu se despart dintr-o dată de trecut... Cum este și cel care iscălește aceste rânduri.

(va urma)

UMBRE

*

ne-au părăsit infideli dar iată că ne trimit
umbra lor
ca o mângâiere de praf

și pe măsură ce se înecă în noi aflăm
că nimeni
ca ei
nu e mai aproape de consistența lui nimeni

lumina din adâncul întunecimii
supurează atunci în noi
ca seva unor lăstari

marginea își acoperă muchiile
de femeie
cu palpitanți genunchi

ceva se apropie din afară venind lăuntric
și se lipește fără să ne atingă
iar piatra ochiului devine lichidă

găsim degetele noastre la mâinilor lor
iar astfel atingem în somn
umezeala vulvei

uitarea noastră e armistițiul memoriei lor
care selectează

totul rămâne dar continuă să dispară

*

mă rogi ca odinioară să-ți trec
prin ac firul negru
cu degetele mele butucănoase

și tot ca atunci omizile par o

gălăgie de pietre crâmpoțind
frunza dudului

ulii din infinit pândesc neatenta
puilor de găină
trecuți prin gard la vecinii morți

uitarea coace în cuptoarele indecisei veri
primele pere
iar în mături stă lipitoarea

de jur-împrejur din ceața persoanelor nou sosite
ies gesturile unor cuvinte ce nu se lasă
afară trase

chipurile lor se topesc în lumina interioară
tu nu înțelegi nimic și te întorci spre mine
cumva cu spatele

eu pregătindu-mă să păcălesc indicibilul
citesc pe dos întrebările tale
iar trezindu-mă

spun:

„nu te îngrijora
îți traduc eu
mamă”

*

noaptea rămânea plinul conținut
al întunericului

orizontul nu se lăsa nici privit
nici împins

în acea amânare invizibilul eu
era singura lumină adunată
pe sita orbului

eu sufăr
eu sunt

cu aud
auzeau și suferau și erau
ezitarea lor în desfășurare

din soarele lor intern
dădea lăstari umbra lor
ca lumina somnului

*

trâmbe de praf aducea din exterior
lumina câmpiei
dar porțile rămâneau închise

câinele bolnav își lingea o rană
ciorile pe gard chemau ploaia
din găleata fânâii curgea apă verde

grâul din saci încolțea secret
pleava lui anticipa o pulbere
de convoaie noctune

până departe în zare
palpita somnul ezitanților
la acest popas de răscuce

printre ei Speranța
iubita rânșului cea cu
plete murdare
își rotea fustele

drumeților le făcea cu ochiul
iar pe unii chiar îi trăgea în fân
unde se neguța uitarea

flăcările sub ceanul din curte
proiectau departe umbrele
ca un soare letal de sub orizont

sporea
cu sporii ei de fotoni
lumina deviantă a sinucigașilor

ei încălecau și plecau să-șiucidă definitiv
disperarea

*

tu crai logodnica atelierelor îți citeam
sonetele Gabrielei Mistral ne citeam
spaima pe fețe și era o egzemă de resemnare
în inserare îmi citeai compozițiile elevilor tăi
despre iarnă în Bărăgan
ne citeam unii pe alții și ne iubeam
ne citeam unii alții și ne urau
nu înțelegeau cum eram
cum erau
eram eras erat
eternitate
a frigului ghemuit în gurile noastre

veneau zăpezile cu o lumină zgârcită
și acopereau urâtenia lumii
iar noi așteptam

*

fețe necunoscute se iveau în cercul de lumină
al lămpii
când pâlpâirea începea să fie rostită

umbrele oscilau printre farfuriile de pe masă
cuțitul tăcea între mere
fitul în petrol se încolțea

uneori acel foc urca fără flacără
când unul din ei își apropia de gura ușor
afumatei sticle țigara

fumul era ca ninsoarea trasă de vânt spre

DINU FLĂMÂND

vârful muntelui
într-un roi de lumină

de jur împrejur întunericul pândează afară cu
burta lipită
de drum ca vulpea când se strecoară
încet spre cotețe

caii nechezau dispre râu
dihorii nopții scurtau sub garduri
spamele chitcăiau de la marginea întunericu-
lui

câinii lătrau spre dihăniile ademenite
de sforăitul focului care în vatră își lingea
lemnele

dincolo de lumină prin ape tulburi
peștii țâșneau uneori afară și lăsau cercuri
de întuneric
care vorbesc cu pietrele

ceremonii ale invizibilului

seceri de gheață pe piscurile insomniei

continuă să năvălească aceleași valuri
dinspre trecut
umflăte de nervozitatea nimicului

iar sub arcadele privirilor
mele stinse imagini cu capul în jos atârând
tresar ca o colonie de lilieci

au văzut oribilul și neputința curgând pe mâi-
nile paralizate
de ataraxia prezentului
și era ca o sângerare din corpul umbrelor

și au simțit trecerea timpului doar așa cum în
lâncul râului
umbra peștelui mângâie pietrele

noi generații la gura Infernului
parodiază misterele

mare voioșie va fi când alte guri de varani
vor sfârâma alte crani

e o bănuială de muzică ce se bea
din ipoteza surzeniei

în lumina de praf
mâinile jonglează
cu sfori de dincolo

die schöne Müllerin
intră în odaie
mirosind a uitare

lucrurile continuă să facă drum lung
până la propria lor neînsemnătate

dacă și Ana Kerenina venea
să macine
poate deprindea puțină frivolitate
și scăpa trenul

(dar ar fi ocolit
oare
vadul râului?)

privești în gol cum de pe
degetul întâmplării se prelinge
această ironie sonoră

nu va trebui să mai torni ceară
în urechile ortacilor tăi
Ulysse

surzi au devenit
la primejdia frumuseții

cântecul sirenelor
doar spre tînc-și
mai urcă spumele

numai tu te mai legi
strâns
de catargul interdicțiilor

de mult nu se mai sparg corăbiile
de stâncile emotive

puțini mai râvnesc
enormitatea
de a fura sublimul

ai devenit ridicul
în miezul unor primejdii
inexistente

îți crestezi
somniașia simțurilor
cu un bici fără pleznă

dar rămâi
tot sub tirania
imposibilității

cu trirema inimii
ținută-n palmă
deasupra golului

altfel nu poți trăi

singur
și te reversezi în lăuntru
peste marginile absenței tale
ca o umbră absorbită în arbore

dorm
pe pajiștile verii în amintire
femeile trecutului tău
atinse de anafrodisie

moale ca a vițelului
era limba tinereții tale
pe creasta verbelor și a vulvelor

mușenia simțurilor ți-a devenit acum
această enormă gălăgie ce fierbe
fără să dea afară

tăcerea din tine întinde sute de degete
spre valurile de săni
și de șoapte

ai devenit o coloană de urlet
fărămițat
spume
scame

mirat să vezi cât de puțin conține acel puțin
și cât de puțin timp îți rămâne să înțelegi
puținul

EVENIMENT EDITORIAL LA LISABONA

O superbă ediție bi-lingvă din poezia lui Dinu Flămând publică în aceste zile editura portugheză *Quasi*, în traducerea Teresei Leitão, cu un text introductiv semnat de marele prozator António Lobo Antunes. Este una din cronicile în care fostul laureat al Premiului Ovidius își descrie impresiile din România, pornind chiar de la titlul acestei cărți: *Există oare viață înainte de moarte?* Formula l-a inspirat pe autorul lusitan care și-a reafirmat, în fața câtorva zeci de scriitori, ziariști și cititori prezenți la lansarea cărții în librăria FNAC din cartierul

Chado, în centrul istoric al Lisabonei, admirația pentru vitalitatea culturii românești, pentru curajul cu care scriitorii din România au traversat perioada sumbră a fostei dictaturi. Românii i-au apărut lui Lobo Antunes ca niște *fidalgos*, nobili și orgolioși, demni, în ciuda umilinelor la care au fost supuși. Iar când a declarat că tot ceea ce are Franța de valoare, în secolul trecut, în literatură, în sculptură, în artă este o creație a românilor, clubul librăriei a răsunat de aplauze. *Haverá vida antes da morte?* face parte din primul lot de titluri a căror apariție în traduceri străine a fost sprijinită de Institutul Cultural Român. Cu o săptămână înaintea lansării de la Lisabona, aceeași antologie a mai fost prezentată în librăria Orfeo, a comunității lusitane de la Bruxelles, la încheierea prog-

La lansare, împreună cu António Lobo Antunes

ramului cultural pe care Portugalia l-a prezentat în capitala Uniunii Europene. O altă librărie FNAC a organizat o prezentare similară pe data de 13 februarie la Porto, în prezența autorului și a editorului portughez. Ziarele și revistele lusitane prezintă elogios această prima apariție în limba portugheză a unui poet contemporan român, iar prezența textului românesc alături de cel portughez stârnește pasiuni comparatistice și atașament afectiv față de această puțin cunoscută variantă a romanității – limba română.

ANUL 2007 - PĂRERI DESPRE ROMAN

IRINA PETRAȘ:

1. Încep, ca de obicei, cu o cântire și remarcă, sub diverse măști, își ițește mereu capul spaima că romanul românesc e în suferință, fie și temporar. „De ce nu avem roman?”, se întreba M. Ralea când tocmai apăruseră *Ion* și *Pădurea spânzuraților!!* Recolta românească nu se măsoară anual, ca la cartofi sau prune. Am bănuiala (verificată, de altminteri) că un inventar al prozei românești de la *Ciocoii vechi...* încoace ar arăta o apariție constantă – cu o ritmicitate rebelă, dar naturală! – de cărți memorabile.

O anume buluceală de proză românească bună imediat după 2003, să zicem, se poate recunoaște, însă mă tem că e chestiune de receptare și marketing, de coacere a așteptărilor cititorului și deșteptare a departamentelor de promovare. Istoricul literar atent nu va șoma, însă, nici pentru perioada anterioară.

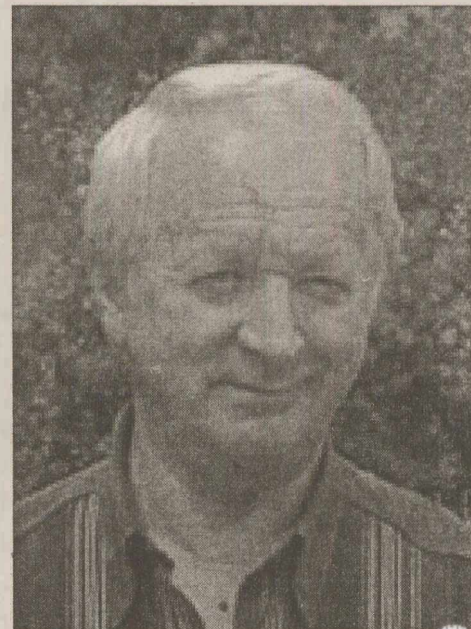
Dinspre Cluj, 2003-2006 au fost ani de recunoaștere națională (și internațională) a vânei epice. Dora Pavel a luat Premiul USR cu *Agata murind* (2003) și a dat apoi *Captivul* (2006), un thriller abisal absolut remarcabil. Florina Iliș și-a adjudecat, cu *Cruciada copiilor* (2005), toate premiile, e tradusă în mai multe limbi și se pregătește pentru ecranizare. Nici *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* (2006) n-a dus lipsă de presă bună. Deși puțin cunoscut, *La capătul lumii* (2004) al lui Leon-Iosif Grapini e un roman excelent. Radu Mareș ține aproape cu *Ecluza* (2006), prima încercare masivă de a scrie despre cel de-al doilea „obsedant deceniu” din istoria recentă a României. Se pare că *Asediul Vienei* (2007), romanul lui Horia Ursu (abia l-am primit și răsfoit!), va face vâlvă. *Imberia* (2006) e eclipsat doar de impetuoasa activitate a istoricului Ovidiu Pecican. *Povestirile mameibăt-*

1. După trei ani buni pentru roman, 2004-2005-2006, un reflux era inevitabil? 2007 a fost unul de încărcare a bateriilor pentru producția ulterioară? Sau vi se pare, dimpotrivă, că a fost un an la fel de bogat?

2. Ce romane românești apărute în 2007 v-au atras atenția prin valoarea lor?

3. Dacă ar trebui, dintre romanele numite la punctul 1, să alegeți unul singur, cel mai bun, pe care l-ați alege și de ce?

4. Ați avut în 2007 ghinionul să citiți un roman românesc foarte prost, îngrozitor, expresie absolută a lipsei de talent? Dacă da și nu vă face rău să vă reamintiți titlul său, numiți-l.

ȘTEFAN ION GHILIMESCU:

1. Romanul, se știe prea bine, face de secole dovada că este o specie „vulgară” de o neasemuită vitalitate care se generează și regenerează uluitor. Când ar părea că își trage sufletul și îți spui că și-a epuizat energia și resursele, tocmai atunci scoate capul ca un monstru pe unde nu te-ai aștepta, dând buzna de-a valma peste cohortele de teoreticieni și „specialiști” ai domeniului, ca și peste cititorul naiv, într-o hipertonie a formei căreia cu greu diagnosticienii îi bănuiesc cauzele organice...

Anul 2007 nu este deloc un an de recul al romanului românesc. Aș spune că sunt destule semne care m-ar îndreptăți să consider că, pe o creștere valorică general-constantă, cu nimic diferită de a anilor trecuți, anul 2007 este, mai curând, un an foarte special și o bornă pentru romanul românesc. Sigur, editurile au lucrat ca și în ultimii 4-5 ani „în foc continuu”, piața nu a dus lipsă de nimic, de la formele canonice și artefacturile hibride până la metaficțiuni, autoficțiuni și tot felul de produse mai mult sau mai puțin comerciale. Dar, ei bine, despre acest „dar” va fi vorba în continuare...

2. Ca titular de cronică literară mi-am spus părerea onest, scriind despre cele mai bune produse exponențiale, și nu numai, ale genului pe tot parcursul anului 2007.

Am și un clasament: 1) **ORBITOR. Aripa dreaptă** de Mircea Cărtărescu; 2) **Sunt o babă comunistă** de Dan Lungu; 3) **Mirii nemuririi** de Radu Aldulescu (*n.b.* cartea tipărită în ultimile zile ale anului 2006 a ajuns în librării în 2007!); 4) **Micul Abelardy**.

Viața și opera de Mihnea Rudoiu

3. Cel mai bun roman al anului 2007 și, după părerea mea, al ultimilor 25 de ani este indiscutabil **ORBITOR. Aripa dreaptă**, semnat de Mircea Cărtărescu. El nu numai că încheie în forță trilogia **ORBITOR**, un proiect scriptural fastuos început de Mircea Cărtărescu în urmă cu 14 ani, dar duce la o altitudine încă neatinsă, după părerea mea, psihologismul extazant creatoare din care se naște artefactul hiperrealității unui continuum, pe mai multe nivele, al amintirii, visului și halucinației minții. Mircea Cărtărescu a avut ambiția de a crea o carte a lumii creierului și eu unul spun că nebunia absolută care i-a ieșit e demnă de toată atenția, având virtuți literare excepționale... Mai mult decât atât, **Aripa dreaptă** a **ORBITOR**-ului reînnoiește limbajul prozei românești de la ora asta, lucrând aproape natural cu termeni și noțiuni ai fizicii cuantice sau fiziologiei cerebrale, în imediata apropiere a basetage-ului poncifulor, bancurilor sau argoului mediilor vermiculare, ceea ce este o performanță. **ORBITOR**-ul are multe și mari merite, nu e cazul să le înșir aici. Însă aș vrea să mai adaug, ca pe un fapt ce poate spune mult despre democrația formei românești forțată de Mircea Cărtărescu, că e prima dată când un poet ca el convertit la roman și în continuare tributar poeziei intraspecific exploatează într-un discurs factologic înnoitor povestea scrisă la persoana întâi a anilor comunismului și a Revoluției Române din '89. Nu e puțin!

4. Prefer să tac!

LUMI NOI ȘI VECHI: SPAȚII ALE TRANZIȚIEI

Cartea străină
Grete Tartler

MM

Mărturisesc că primele întrebări pe care mi le-am pus asupra vechimii sau noutății lumilor, întrebări ivite la început de adolescență, s-au datorat scriitorului Karl May: ca orice copil vorbitor/cititor în germană, eram fascinat de cele peste o sută de volume ale acestui autor (pe nedrept considerat „pentru copii”, căci are și foarte serioase scrieri morale, filozofice, teologice – netraduse și practice necunoscute în România). Datorită nobilelor sale criterii morale, datorită personajelor sale din vestul sălbatic american, dar și din Europa, Asia, Africa... am avut norocul să descopăr încă la început de drum ceea ce azi numim „dialogul civilizațiilor”, apropierea dintre est și vest, multiculturalitatea, lumile hibride... deprinzându-mă cu teme care, mă bucur de fiecare dată să constat, constituie esența adaptării la epoca în care trăim.

M-am bucurat deci să regăsesc toate aceste teme (inclusiv un studiu despre relația est-vest la Karl May, scris de Mariana Neț) în documentele conferinței cu acest titlu de la Universitatea București: o culegere de eseuri datorate anvergurii prin care profesoarele, traducătoarele și scriitoarele Rodica Mihăilă și Irina Gri-

gorescu Pană conferă catedrei de americanistică de la București strălucire internațională.

Cartea nu poate fi decât utilă celor interesați de identitatea americană, de diferențele ecologice și tehnologice, de rolul religiei și ideologiei (mai accentuat în America decât în Europa), de principiile americanismului și valorile americane zilnic confruntate cu schimbarea, de viitorul american (care îi apare lui Huntington, în *Who are We?* fie bifurcat – prin întărirea ramurii hispano-catolice –, fie sub forma unei asociații de subgrupuri culturale, fie ca reînțărare a națiunii bazate pe valorile protestante).

America și Europa, relațiile dintre est și vest, dincolo de limbaj, aparențe și cotidian, excepționalismul și gândirea critică, experiența pathosului și reînnoirii, hibridii culturali și interpretările conflictuale ale lumii noi, alcătuind transgresii transnaționale în care postmodernismele și feminismele continuă să dialogheze, constituie punctele dominante ale primei grupări de texte, *Mapping Theory* (cu eseuri semnate de Rodica Mihăilă, Marius Jucan, Ștefan Avădanei, Adina Ciugurcanu, Codrin Liviu Cuțitaru, Iulian Cănanău, Irina Vasilescu, Mădălina Nicolaescu).

Al doilea mare capitol, *New/Old Itineraries*, este și cel mai divers prin unghiurile din care pot fi privite redefinirea

americanității, dimensiunea utopică a emigrării, itinerariile transatlantice, noile realități istorice, economice, politice, culturale, generatoare de alte noi realități, trasarea hărților spirituale ale lumii noi, înglobarea „visului american” într-o istorie cu alți interlocutori (semnează Alexandru Dragoș Ivana, Florin Eduard Irimia, Mariana Neț, Iulia Blănuță, Krisztina Danko, Mihaela Paraschivescu, Mihaela Stroe, Raluca-Oana Csernaton).

Sub genericul *Technologies of Representation*, Eric Gilder, Mervyn Hagger, Carmen Ardelean, Adrian Mihalache, Nadina și Ruxandra Vișan, Ruxandra Drăgan și Raluca Rogoveanu comentează lentila noilor tehnologii – prin care trebuie citită și „profețită” identitatea americană, negocierile și permutările acesteia, reinterpretarea unor categorii, inclusiv a celei rasiale.

Câteva extrem de interesante considerații sunt prilejuate de capitolul *Negotiating Identities*: despre identitatea nipo-canadiană (Monica Bottez), postmodernitatea indo-americană (Ludmila Martanosvschi, Mihaela Precup), despre afirmarea minorităților culturale (Cristina Chevereșan), sudul american (Gabriela Dumbravă), imigrația indiană, cea evreiască și bogata conotație a intersecției raselor, istoriei și memoriei (Mihai Mîndra, Dana Mihăilescu, Alexandra Mitrea, Eniko Maior).

„Visul american”, noile spații de tranziție sunt comentate de Christian Tănăsescu, Ania Spyra, Ilinca Angheliescu (*Spaces of Transition: The Death of Postmodernism and the New Discourse of the American Novel*), Ioana Luca, Ruxandra Rădulescu, Ana Schwab, Simona Mitocaru; registrul româno-american (*Romania/America: Modes of Interchange*) grupează analize asupra politicilor culturale americane și românești (Freddie Fussman), asupra redefinirii americanității în România, inclusiv prin lentila receptării literaturii (Rodica Mihăilă, Adriana Bulz, Silvia Florea, Teodor Mateoc) sau prin proiecțiile americano-balcanice (Roxana Oltean: „*We're practically Oriental*”. *Colonial Bodies and the Remembrance of Eastern Europe*).

Cei atinși de ghimpele antiamericanismului pot găsi în aceste studii elemente decisive pentru schimbarea părerii lor sau măcar imboldul de a cerceta și descoperi „lumile noi” care se alcătuiesc zi de zi sub chiar ochii noștri.

* Rodica Mihăilă, Irina Grigorescu-Pană, editors: *New/Old Worlds, Spaces of Transition*. Univers Enciclopedic, 2007

Politica lui Bartleby

POSTCOMUNISMUL, ARTIZAN AL POSTCAPITALISMULUI

BOGDAN GHIU

Când, după cel de-al Doilea Război Mondial, în același timp cu crearea extraterritorială, extra-europeană – capcană! – a statului Israel – stat-capcană, stătalitatea ca miraj pe/din distrugerea societăților (evreii fuseseră istoric cetățeni-membri ai societăților europene, din care acum, după cel de-al Doilea Război Mondial, erau pentru a doua oară excluși), înființare a unui stat ca adevărată „soluție finală”, ca soluție post-istorică de „sfârșire” a istoriei – când, deci, după cel de-al Doilea Război Mondial, în Estul Europei, comuniștilor li s-a permis separat, în afara istoriei, în afara teritoriului rezervat, prin definiție occidental, al Istoriei, să vină la putere, să încerce, experimental, să producă altfel putere, creându-se, ca pre-„fedeerație rusă”, „Estul” (nici Orient, nici Occident), comuniștii, deci, în acel moment, au îndepărtat imediat, în mod sângeros, vechile elite (organice) de la putere și au adus în locul lor tineri și marginali, repede calificați „la locul de muncă” prin chiar crearea acestuia. Istoria comunistă a „Estului” tocmai asta a însemnat: interminabila „calificare la locul de muncă” a tinerilor marginali aduși de către comuniști la putere.

Azi, fără sânge, în mod „obiectiv”, se întâmplă ceva asemănător, dacă nu chiar identic, deși invers: fostul

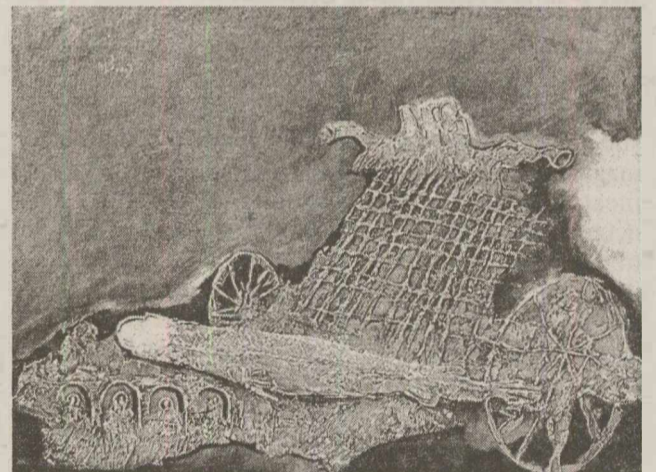
„Est”, Estul tânăr și marginal, este integrat, inclus pentru a salva capitalismul, împotriva popoarelor occidentale, critice („dinăuntru”) la adresa capitalismului „istoric”, închizându-li-se gura cu febrilitatea consumistă a noulor membri.

Acesta sunt rolul și misiunea noastră istorice: de artizani ai post-capitalismului.

Așa-zisa corupție sau tranziția întârziată și imperfectă din „Est”, deși prezentate drept neajunsuri și drept condiții negative, sunt, de fapt, condiții superlativ-favorizante pentru prelungirea capitalismului delocalizant, virtualizant, falsificant, bazat pe corupție:

- popoare „tinere” și „de margine”, din afară, cu creierul spălat;

- popoare pregătite pentru devoratoarea, nesățioasă foame capitalistă („capitalismul autofagic” actual) de către „dușmanul istoric” artificial al acestuia, de către „inamicul” pe care capitalismul însuși și l-a creat prin „externalizare”, extrăgând „comunismul” literal din „capitalism” și metaforizându-se comunist pe sine însuși, permițându-i celui dintâi să încerce să existe ca experiment „la scara 1/1” (titlul volumului de debut, din 1947, al foarte implicatei poete Nina Cassian – artă, nu joacă!), pentru ca el însuși să poată să-și asigure

propria stabilitate și „organicitate” („comunismul” ca „sfârșit al istoriei” contigui, advers, de temut și de sprijin, care să permită, tocmai, Istoria), popoare „fezandate” de către comunismul literal-utopic pentru orice „comunism” real-metaforic.

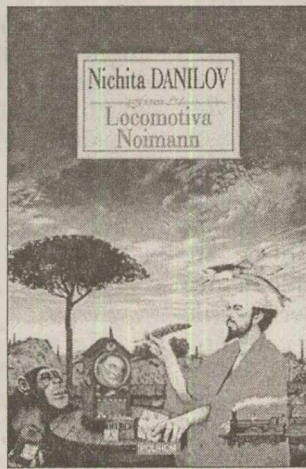
Nu numai că nu crâcnim, dar suntem entuziaști, la fel ca tinerii (părinții și bunicii noștri) care, odinioară, fuseseră aduși de către comuniști la putere în locul elitelor organice (părinții și bunicii noștri), excluse așa cum sunt, azi, vechile popoare occidentale.

MONOLOG POLITIC ÎN TRAMVAIUL 5

HORIA GÂRBEA

Nichita Danilov
Locomotiva Noimann
Ed. Polirom, roman

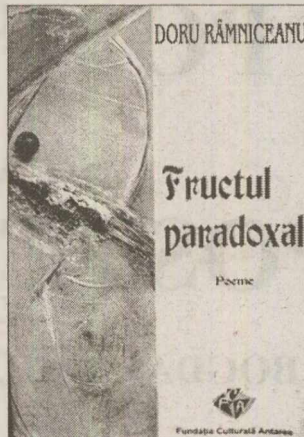
La Nichita Danilov, numărul volumelor de proză, mai ales romane, începe să ajungă din urmă sau a depășit, n-am socotit exact, pe cel al cărților de poezie. Romanele sale au însă o fantzie aparte, a unui demiurg ieșit din minți, și e greu de spus, și nici nu are rost să decidem, dacă nu sînt de fapt niște uriașe poeme. Cine este Noimann, ciudatul medic, cine inginerul Sattanovski, cine ceilalți protagoniști? Sînt ei niște oameni noi (Neumann) sau niște extraterestri cu trei sexe precum croul din *Mașă și extraterestru*? Nu știm prea bine, fluxul luxuriant al fantziei autorului nu ne lasă timp să reflectăm, iar în acest roman nimic nu seamănă cu nimic din realitatea noastră ce pare acum mică și cenușie. O incoerență programatică, o realitate destrămată cu furie dar și cu haz, ca la Urmuz, o lipsă de finalitate care sugerează babilonia lumii – acestea sînt trăsăturile textului. Un spirit cartezian va simți la început un acut disconfort citind cartea. Dar poate va avea norocul să se abandoneze creațiilor de o stranie și aberantă frumusețe ale poetului Danilov, care va fi romancier în accepțiunea canonizată atunci cînd scripcarul lui Chagall va coborî de pe acoperiș.

atipice“ mi se pare vidă de sens – cine a stabilit tipologia escului? – și vanitoasă ca o reclamă la automobile trendy. Sexagenara Magda Ursache își risipește iritările, adesea justificate, în pamflete cu lungi paranteze azvîrlite în publicații de toată mîna, dar mai ales în unele cam obscure și resentimentare. Magdei Ursache nu-i place nimic din republica literelor, se ia de toți, de la Manolescu, cu lista lui cu tot, la Ioana Bradea, Columbeanu și un viceprimar de Iași, într-o desfășurare care ar putea fi, pînă la un punct, simpatică, dacă n-ar avea crisparea unui Liviu Ioan Stoiciu în fustă. În ceea ce privește vitriolarea subculturii de pe sticlă și aranjamentele promoționale de provincie, autoarea are dreptate. Ceea ce te oftică la „escuri“, pline de venin și deloc îndulcite cu umor ori distanțare, este că nume acreditate printr-o operă sînt puse la colț cu rea-credință și ni se propun tot felul de figuranți anonimi care, vezi bine, sînt „lucrați“ de *establishment* ca să nu ia caimacul. Citind-o pe Magda Ursache te simți sfîșiat între amuzament, compătimire și mînie ca atunci cînd vreo băbuță cu pălărie tip *Nebuna din Chaillot* se dezlanțuie printr-un monolog politic plin de ură în tramvaiul 5.

Doru Râmnicianu
Fructul paradoxal
Fundatia Culturală Antares, poeme

Poetul a mai publicat trei volume (1970, 1977, 1990), ceea ce arată că se manifestă la intervale istorice, precum cutremurele de pămînt. Pe scara seismică a poeziei, vibrațiile autorului sînt însă moderate, nedistructive, abia oprind, pe neobservate, cîte o pendulă. Doru Râmnicianu pune o surdină elegiacă pe toate strigările sale, conceptualizează la maximum, pentru ca nu cumva emoția vreunei revelații să-l scoată, ca pe Arhimede, din baie și lumea să-l contemple fără togă sau măcar *pelerină de inger*. El este un șaptezecist tipic, dintre cei cu bună școală, autor de regularitate, jucînd foarte corect de pe fundul terenului: *o poveste cu multe surisuri / și cu sertare necunoscute alunecînd pe luciul / contrariilor duioase / o lecție majoră pentru saltul peste golul / dintre mine și tine / un gest care necesită protecție excepțională / cu pelerină de inger*. În afara deficitului de îndrăzneală și explozie, fenomene pe care de altfel nu și le propune, lui Doru Râmnicianu posteritatea nu va avea ce să-i reproșeze. Finețea poemelor stă în rezerva lor pe care o putem bănuși orgolioasă.

Ioana Sandu
Punctul de sprijin
Editura Muzeului Literaturii Române,
poezie

Poetă cu suflu adolescentin și nume parcă voit anodin, Ioana Sandu beneficiază de o „copertă“ a Constanței Buzea care îmi stîmpește, mai mult decît versurile corecte și cumiști ale autoarei, o răscolire polemică: *Poezia este punctul de sprijin găsit și păstrat de puțini (...) și roua din priveshti, dar și răbdarea de a ne îngîn-*

dura și răbda. Și eu, care credeam că poezia este punctul ochit și lovit, cadavrul din parc care nu apare în *priveshti* decît la *Blow-up*, nerăbdarea de a urla! Dar, mă rog, fiecare își construiește imaginea lui despre poezie... Cea a Ioanei Sandu este una idilică, retractilă și pudică precum acest ritual erotic străveziu: *Îmi spui să nu mă tem de nimic / și îmi porțivești pe degetul mijlociu / trei inele de troscot*. Ca orice joc care implică *degetul mijlociu*, poezia are și ea farmecul ei, cu condiția să găsească acel... *punct de sprijin* și de implicare. Altfel din troscot, troscot răsare!

Tudor Crețu
Omul negru
Editura Cartea Românească, roman

Un tînăr scriitor timișorean, filolog ca formație, scrie un roman succint și corect despre o revelație ivită din lumea virtuală. Mai exact însă, e o teroare a unui personaj virtual asupra unui computerist contemporan. Față de *Omulețul Roșu* al Doinei Ruști, *Omul negru* al lui Tudor Crețu este cam sărman cu duhul și cam lipit pe o realitate pe care nu o controlează. Povestea începe greu și, cînd se declanșează, se termină precipitat. Deși ideea e ingenioasă, Tudor Crețu nu se simte confortabil în propria lui narațiune, glisează între mai multe posibilități de dezvoltare, nealergînd pînă la final niciuna. Romanul său este un exercițiu al unui filolog înzestrat cu simțul dialogului, dar minat de superficialitate și indecizie. Precipitarea extremă a acțiunii, după un început foarte lax, poate fi la o vreme simpatică, dînd impresia de ritm susținut, apoi obosește cititorul pe care îl pierde pe drum.

Mariana Pîndaru
După căderea nopții
Editura DaniMar, poezie

Versurile Marianei Pîndaru pot fi citite înainte sau după căderea nopții cu același efect. Ele emană o indiscutabilă melancolie, fără să aibă anvergura unor viziuni nocturne care să neliniștească sau să înspăimînte cititorul. Scurte poezii de bun gust în registru minor, cu o lipsă de risc asumată, textele din acest volum sînt făcute mai degrabă să îl întristeze pe cel care le parcurge în fața unui spleen etalat fără ostentație. Chiar scenariile voit terifiante, precum cel în care o umbră cu ochii de fosfor pătrunde în încăperea unde compune poeta, se destramă într-o tristețe măsurată, care le răpește șansa de a îngrozi realmente pe cineva. Mariana Pîndaru caută să descrie cu mijloace bine stăpînite și de o căutată modestie angoasa mărunț a singurătății.

Ioan Vieru
Arhiva din spatele asasinilor
Editura Muzeului Literaturii Române,
poezie

Binecunoscut ca poet nouăzecist, intrat apoi într-un con de umbră pe care poate l-a dorit, Ioan Vieru nu a încetat să-și upgradeze discursul liric. Acum, depășind pragul psihologic de zece volume originale, la care se adaugă o antologie, poetul arată încă o vervă polemică specifică primei tinereți. Ioan Vieru nu este un anticafol, știe prețul pe care o sintagmă elaborată îl poate avea în magazinele de antichități ale liricii și o contrapune cu jucată brutalitate unor enunțuri voit banale, seci, neutralc. Meditația sceptică se contrapune și ea unor entuziasme de moment care par să fie numai niște măști ironice pe care, dezabuzat, autorul le poartă preț de o clipă sau cel mult două. *Se caută iluzia mai mult decît ieșirea de siguranță*, afirmă Ioan Vieru, scotocind în lada cu trisme furioase *mașinăria de trecut peste zei*. El îi demitizează pe numiții zei cu o patimă care îi ridică, în secret, pe pedestale pe care tot el le surpă ca pe niște *fantome retezate de un coregraf*. Fiecare vers al lui Ioan Vieru este urmat de negarea lui, lăsînd cititorului plăcerea și disconfortul de a decide dacă enunțul sau negarea lui sînt punctul de vedere real al poetului. Mai probabil el relativizează și nu decide, abil, între propriile teze pentru a ispiti o reacție a celui ce-l citește.

Magda Ursache
Pe muchie de hîrtie
Ed. Ideea Europeană, eseuri „atipice“

Pe Magda Ursache îmi place cîteodată s-o citesc, dar, mai des, mă și enervează. De pildă sintagma „escuri

APLAUDACI CU FETE TRISTE

CONSTANTIN STAN

Televisiunea face vedete. E un truism. Cum adică le face? Le creează la vedere. Sau în culise, în ceea ce nu ni se arată, nu transpiră, dar se simte de la o poștă. Cel mai sigur mod de a face o vedetă cu ajutorul unui post de televiziune este să-l aduci pe ins, zi de zi, ceas de ceas, sub ochii telespectatorilor. Și omu' ăla, care nu a strălucit până atunci în nimic, și nici acum nu scilipește prin ceva, devine o vedetă. E invitat de alte posturi în calitatea sa de star. Să își dea cu părere despre, să spună ce preferințe culinare are etc. Sunt nenumărate emisiuni care arată ca niște întruniri de țate sporovăind fără noimă la o cafea. Invitații – și invitatele lor – sunt mai ales astfel de produse fabricate de televiziuni. Mai ales emisiunile alea de dimineață, dar și alea de ora zece seara, sunt construite pe principiul să fie platoul plin, să avem o vagă temă de la care divaghează toată lumea vorbind în același timp, să facă unii playback, să dea niște fete din funduleț și să arborăm o colecție impresionantă de silicoane. Cele mai multe vedete de la noi nici nu știu în ce s-au afirmat. Nu știu ce-a prestat Oana Zăvoranu până la a deveni problemă

națională bălăcărelile ei cu mamă-sa, iar despre cântăreața Nicoleta Luciu abia de putea să bâiguie publicul de pe la Tândărei sau Amara. Bag seama însă că televiziunile noastre își selectează descori invitații de prin cluburile de noapte, acolo unde a fi vedetă înseamnă cum te afișezi, cu cine te afișezi și cine îți pune o proptea să nu îți cadă în vine pantalonii sau fustița. Nu sunt un cunoscător – fan nici atât – al lumii ăsteia. Mă deranjează în calitatea mea de telespectator luat de fraier, căruia i se poate băga pe gât orice și oricine. Deranjante sunt minciunile cu care se operează în sistemul de creare a vedetelor. Una dintre ele este publicul. Abia de ițește capul câte-un pitic de moderator, că și pofteste să i se tocmească aplaudaci. Cu plata la bucată – între cinci și zece lei noi, maxim cincisprezece – publicul este o tristă adunare ce execută la comandă indicațiile scrise pe pancarte: „răsete“, „aplauze frenetice“, „în picioare“, „treceți la dans“. Priviți-i cu atenție – atunci când îi mai scapă camera către ei. Cei mai mulți sunt modest îmbrăcați (inclusiv tinerele!), au priviri stinse și ușor buimăcite, se simt stingheri. Eu i-am văzut nu numai pe platouri, ci și pe la

porțile unor televiziuni: oameni adesea de vârstă a treia, cu paltonașe ponosite, cu sacoșele de-alea de plastic, date gratis pe la magazine, purtători neplătiți de publicitate. Știu tarifele, știu emisiunile, au lideri, au răspândaci: „se caută colo“, „se plătește dincolo“. Iar printre aceste triste figuri, la emisiune, trece o zână îmbrăcată de la Milano, cu țoale de firmă, lăcrimând duos și împărțind uneori doar zâmbete, alteori și mici cadouri, genul pomenilor electorale (cu care ne vom întâlni cât de curând, că mult până la alegeri nu mai e). Mi se va spune că nu totdeauna publicul e așa. Am văzut și eu la Eurovision că nu-i mereu așa, dar am bănuială că acolo locurile s-au negociat la sânge pentru cei ce s-au produs, pentru realizatori, pentru oamenii din televiziune. Eu am sesizat cam aceleași figuri la semifinale și finală. Nu-i de ici de colo să vezi gratis două spectacole, plus un Goran Bregovici pentru care se plătesc bani buni pentru a-l prinde live în concert.

De aplaudaci tocmiți văd că au nevoie și talkshow-urile politice, și cele culturale și, spre dezamăgirea mea, și „Divertis“. Nu știu la ce folosește, pentru că mai amuzant decât faptul că ei înșiși erau cei mai spontani și creativi spectatori nu cred că mai există un altul! Intuiesc obiecția: publicul face parte din spectacol, fără el... pentru el... că „ați văzut ce înseamnă un meci fără spectatori...“ O fi prin alte părți chestia asta cu publicul participant, la noi

nu ține. Adică nu ține justificarea. El joacă doar rolul de obedient, pus în slujba vedetuței, care se va lăuda apoi cu publicul. Publicul „ei“, emisiune „mea“, invitații „mei“, operatorii „mei“. Toate-s ale ei. M-am întrebat adesea cât costă să faci o vedetă? Bănuiesc că o groază de bani. Ele, vedetele, nu sunt altceva decât o verigă în circuitul banilor în natură: postul TV bagă banii (pentru că publicul e un moft, față de cheltuieli cu ținutele, machiajul, PR-iști, copertele cumpărate, documentariștii, reporterii și redactorii care lucrează în umbra steluței din vârf), iar vedeta aduce banii prin audiență (recte – publicitate, sponsorizări). Vedeti, de-aia nu sunt scriitorii vedete – editurile abia de le tipăresc cărțile, darămite să mai bage bani în promovarea lor, în a le crea imagine. Editorii noștri nu știu să pună o banderolă pe o carte premiată și să o recditeze, să speculeze adică un moment de vârf al scriitorului! Câte exemplare ai vinde dacă volumul ar conține taloane câștigătoare, editura ar plăti publicul care vine la lansări, iar autorii ar împărți cadouri, cadouașe cu „promoții“? Ar fi însă tirajul real sau mincinos? Ar cumpăra cartea pentru ce conține sau pentru talonul care să le îndulcească viața cu un câștig cât de mic? Întrebări retorice, fără în-
doială.

Politica la zi

PERSONALITATEA MULTIPLĂ ÎN LITERATURĂ, FILM ȘI VIAȚĂ

BOGDAN TEODORESCU

Sigur vă amintiți cartea lui William Diehl, *Primal Fear*, tradusă în românește sub titlul *Ființa răului*. Un orfan, implicat într-o crimă cumplită, este fie blând și inofensiv ca un miel dus la tăiere, fie dur și violent ca un adevărat luptător de stradă, funcție de personalitatea care îl domină la un moment dat. Edward Norton realizează un rol nominalizat la Oscar jucând această dedublare, despre care aflăm către final că era simulată. Jim Carey a evoluat într-o comedie zglobie despre un polițist fraier de bun sau jenant de agresiv în *Me, myself and Irene*, la fel și *Stan și Bran la Oxford*, omul cu personalități multiple fiind Stan, un umil împiedicat rătăcit în Anglia universitară, sau un teribil lider al campusului studențesc. Și exemplele pot continua: *Psycho* regizat de Hitchcock, *Angel Heart* al lui Alan Parker, cu Robert de Niro în rolul Diavolului, *Identity* a lui James Mangold sau *The colour of the night* cu Bruce Willis. În lim-

baj tehnic se cheamă *Tulburare de Identitate Disociativă* și înlocuiește mai vechiul termen de *Tulburare de Personalitate Multiplă* și este definită ca „prezența a două sau mai multe stări de personalitate sau identități distincte care iau în mod recurent controlul comportamentului“. Pe scurt, în același corp există mai multe personalități care iau comanda pe rând și se comportă independent una de cealaltă, de multe ori rezultatele fiind contradictorii.

Acum să privim la mult mai terestra noastră viață politică. În urmă cu mai multe săptămâni se aude că lui Adrian Năstase i s-a propus de o parte din liderii PSD să candideze la postul vacant de președinte al Consiliului Național. Mircea Geoană spune că postul nu este vacant. După un scurt timp recunoaște că e vacant, dar candidaturile pentru acest post nu sunt prioritare. Încearcă apoi, niște zile, să explice lipsa de necesitate a unei competiții pentru conducerea Consiliului

Național. Apoi revine și afirmă că Dan Mircea Popescu, președintele acestui for până în 2006, este foarte bun și nu mai e nevoie de alt candidat deoarece postul este ocupat. Revine încă o dată și admite că va fi o competiție, dar e mai bine ca Adrian Năstase să nu participe la ea. Iese public și afirmă că BPN-ul nu îl vrea pe Năstase, că filialele nu-l vor pe Năstase și într-un final că el nu-l vrea pe Năstase, deși experiența acestuia ar fi foarte utilă în partid, dar nu e bine să candideze la o funcție. În săptămâna dinaintea Consiliului Național apare în fiecare zi în media și combate candidatura lui Năstase folosind vechile argumente. Sinteza tuturor luărilor de poziție e clară, Mircea Geoană, președintele PSD, nu dorește ca Adrian Năstase să devină președintele Consiliului Național al PSD, dorește ca Dan Mircea Popescu să ocupe acea funcție. Vine ziua alegerilor, Năstase câștigă clar la vot în fața candidatului lui

Geoană, este ovaționat de sală, este lăudat de Iliescu, Ponta și alții. Ce face Mircea Geoană... Se așază în fața sălii care a votat împotriva lui și le spune că a ieșit așa cum a dorit el. Că întoarcerea lui Adrian Năstase este un semn bun pentru partid și un act de normalitate. Mai mult, ia pe sus mâinile lui Iliescu (acesta îl făcuse țândări într-un discurs fulminant o oră mai devreme) și ale lui Năstase și dansează împreună cu ei dansul victoriei. Apare după aceea la diverse emisiuni și spune cum a planificat el întoarcerea lui Năstase și cât de bine i-a funcționat strategia.

După ce vezi această evoluție, a cărei singură explicație este că Geoană vrea atât de mult să fie în continuare șeful PSD încât frizează ridicolul sau boala de nervi, te întrebi ce e mai bine, să fie sau să nu fie de fapt afectat de sindromul tulburării de identitate disociativă. Fiindcă, dacă ar fi, ar avea o scuză... Și poate, cu această ocazie, s-ar face și un film despre el.

„LEGIONARIII“ LUI MIRCEA DANELIUC

CĂLIN STĂNCULESCU

D

Primul film românesc al anului 2008 apărut pe ecrane este *Legiunea străină* semnat de Mircea Daneliuc (regie și scenariu). Situat conceptual și tematic nu departe de *Senatorul melcilor*, filmul lui Mircea Daneliuc adună sub un titlu înșelător exotic realitățile derizorii ale universului unei comunități situate pe treptele de jos ale unei presupuse dezvoltări europene.

Principalele rațiuni de existență ale locuitorilor sunt bazate pe mișmașuri, afaceri ilicite, furturi de metal, benzină și electricitate, pe deturnări de sentimente și poziții sociale. Bossul local care orchestrează cu aplomb și imperativă demagogie cam toate afacerile malefice este jucat de un actor surpriză, fostul portar al naționalei de fotbal, Rică Răducanu, perfect acomodat cu rolul de șef ad-hoc, cu ghiul, merțan și bodygarzi la dispoziție. Cu un limbaj pe măsura proaspătului îmbogățit, bine orientat în afaceri europene, dar cu minimă bătaie pe plan local, Maricel propus de regizor dirijează destinele looserilor, perdantilor în toate cele, de la mici învârteli la mari speranțe și acelea năruite brutal sau lent, în cheie comică sau într-o acoladă tragică, în final.

Început ca o farsă dedicată celor trei ti-

neri ce doresc să evadeze din universul local, miserabilist, prin înrolarea într-o ipotetică Legiune străină, filmul lui Mircea Daneliuc, după ce panoramează micile și marile slăbiciuni omenești ale localnicilor, devine în ultima sa parte o autentică tragedie, marcată neostentativ de accente moralizatoare.

Pretextele sociale din prima parte a filmului: corupția, furtul semilegalizat, complicitățile poliștilor, armatei, derizoriul instituțiilor fac treptat loc ritmului tragic, care decantează valorile umane ale celor bătuți de soartă, dar și victime ale propriilor iluzii și vise nejustificate.

Ieșirea din infern propusă de regizor nu este deloc optimistă și concluzia nu pare a fi pe placul celor care văd viața în culori idilice, în rezolvări edulcorate de situații. Dar și cu acest film, pe care îl situez ca importanță în filmografia autorului după *Senatorul melcilor*, Mircea Daneliuc se dovedește a rămâne același ochi necruțător, cu demagogia și filistinismul, cu idealismul neacoperit.

Universul abordat de Daneliuc apare în culori ușor icterizate (o sepie bine tratată), imaginea este filmată nervos din mână de un excelent operator, Gabriel Kossuth, rit-

mul său conferind autenticitate reacțiilor, gesturilor, situațiilor surprinse, uneori în tonuri violent comice, marșul bicicliștilor poliști sau reiterările întâmplărilor legate de consecințele gripei aviare.

Discursul cinematografic este marcat spre final de nuanțele sumbre ale tragediei trăite de doi dintre aspiranții la „Legiune”.

Tabloul general descris de Mircea Daneliuc invită nu de puține ori la reflecție, mișcând violent spectatorul din așteptările unei comodități subînțelese la alt gen de filme.

Restatornicirea valorilor, capacitatea de a suferi sau de a iubi cu pasiune, posibilitățile regeneratoare ale prieteniei sunt reperi puse în discuție de cineast, dincolo de accentele pamfletare ale discursului său sulfuros, accente manifeste mai ales la o primă lectură.

Cineastul nu este deloc detașat de evenimente, de istorie, mică sau mare, care împletește hazardat destinele eroilor săi. Accidentele de parcurs ale unei societăți aflate într-o nesfârșită tranziție sunt surprinse fără resentimente, fără contestări zgomotoase, mai degrabă cu umor și înțelegere.

Paradoxal, tragedia din finalul filmului lui Mircea Daneliuc invită la autentice spe-

ranțe în unanimitate, în bine, în frumos sau adevăr, fără însă a clama soluții fundamentale sau diagnostice irefutabile.

Mai puțin realizat la capitolul autenticității sunetului, filmul lui Mircea Daneliuc deschide cu îndreptățire un an cinematografic ce se anunță a fi bogat în reușitele seniorilor. Alături de surprinzătorul R. Răducanu, remarcabili sunt și ceilalți interpreți aleși de Mircea Daneliuc pentru a-și ilustra recenta sa „comedie umană” Cătălin Parasc-hiv, Radu Iacoban, Oana Piecnuta, Radu Ciobănașu, Despina Stănescu, Gheorghe Dănilă, Bujor Macrin.

Lăsând un spațiu generos moralei, Mircea Daneliuc nu-și temperează rolul său justițiar, miza sa pe personajele perdante fiind evidentă. Condamnarea Răului este implicită, în elemente de spațiu și timp deloc relativizate. Filmul ar fi trebuit să fie prezent pe ecrane încă de acum doi ani.

Promotor al unei inedite forme de post-modernism cinematografic, din care nu lipsește realismul crud, culoarea locală acutată sau universalitatea subînțeleasă a semnificațiilor construcției dramaturgice, Mircea Daneliuc rămâne fidel unei poetici originale, specifice oricărui autor dotat cu o exuberantă doză de inventivitate.

CRUCIFICARE AMÂNATĂ

Teatru

D

Petre Bokor este nu doar un prea puțin cunoscut prozator, ci și un regizor cu multă experiență, dar, mai ales, un harnic impresar și traducător („tradaptator” cum îi place să spună) al dramaturgiei americane în România, fie că vorbim de *Cumetrele*, cu un succes îndelungat la Teatrul Odeon, spectacol ce menține în actualitate câteva mari acțiuni ale scenei bucureștene, de *Operele complete ale lui Shakespeare*, un text de popularizare a dramaturgiei shakespeariene jucat la Teatrul Național din Craiova, de *Leul în iarnă* de James Goldman de la Teatrul Național sau, mai recent, de *Scandal la Operă* sau *Cyrano de Buffalo* de Ken Ludwig, de la Teatrul Național din Timișoara. Diferența față de textele importate de noua generație este că piesele lui Petre Bokor sunt sănătoase, ingenioase și pline de umor. De data aceasta, Teatrul Nottara ne oferă, în regia aceluiași neobosit om de teatru, o „dramedie” de Arthur Miller necunoscută în România, intitulată, în mod inexplicabil, *Blues*. Nu despre blues-uri este vorba aici ci despre o a doua vizită a lui Iisus Christos pe pământ. Într-o țară bananieră, fie din America Latină, fie chiar în Cuba, revoluția marxistă a fost înăbușită și s-a instaurat o dictatură militară ce încearcă să pună ordine în haosul și sărăcia post-revoluționară. Generalul Felix Barriaux are de rezolvat problema mistificării unei bune părți a populației țării prin apariția unui magician cunoscut sub numele Ralph, care propovăduiește pacea eternă. Individul este arestat, dar emană prin zidurile groase ale închisorii o lumină orbitoare, însoțită de un zgomot terifiant. De altfel, va reuși să evadeze trecând prin ziduri, pentru că el nu cunoaște spațiul limitat, ci numai spațiul pur, cum explică un adept al său. Generalul (din care Ion Haiduc face o consistentă creație burlescă, un dictator comic, îngrijorat doar de perspectiva andropauzei)

MIRCEA GHIȚULESCU

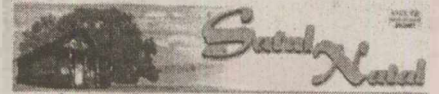
descoperă soluția practică în răstignirea individului care va fi plătită de o companie americană de televiziune cu suma uriașă de trei sferturi de milion de dolari. Asta pentru că nu este important să ai idei, ci soluții practice. De aceea, rușii, care au avut prea multe idei de-alungul istoriei, sunt într-o stare jalnică, iar americanii, care nu au avut idei, ci soluții practice, o duc foarte bine – spune cu aproximație Arthur Miller. Un subiect foarte serios tratat de Miller cu umor delicat, fără să aducă atingere vreunei sensibilități etnice sau religioase. Partea mistico-religioasă a piesei este susținută de doi martori care îl adevăresc pe noul Iisus: iubita idolului care s-a aruncat în stradă de la etajul patru în semn de protest împotriva unchiului sau însuși generalul Felix (Anca Bejenaru joacă pe ton scăzut rolul fetei), de un idiot divin interpretat cu accente grotești de Andrei Văncică, plus profesorul de filozofie Hary, fratele dictatorului, rol jucat cu o înțelepciune demnă, uneori ofensivă, de Alexandru Repan. O crucificare „în direct” întreruptă cu momente de publicitate, iată un succes de public enorm care nu se produce pentru că se opune regizoarea de televiziune interpretată frenetic (cu insolentă, farmec și furie) de Cerasela Iosifescu. Ea îl vrăjește pe general și acesta renunță la urmărirea noului Iisus dus de Miller la un asemenea grad de abstractizare încât nimeni nu mai știe dacă există sau nu. Generalul susține că a stat de vorbă cu el, dar filozoful, fratele lui, spune că de fapt a vorbit numai generalul. De altfel, senzația majoră pe care o lasă spectacolul lui Petre Bokor de la Teatrul Nottara este că aștepti din clipă în clipă să apară Mântuitorul, dar nu vei avea niciodată această șansă. Exact ca în realitate, am putea spune. Dar realitatea însăși este pusă la îndoială în această comedie mistică, unde sunt atinse cele mai mari teme posibile cu

un umor grațios care te face să urmărești textul și actorii (inclusiv pe Alexandru Jitea, producătorul televiziunii) cu interes și curiozitate timp de două ore.

LITERE

POESIS

EDITOR UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMANIA ANUL CXXI
CONVORBIRI LITERARE
REVISTA FONDATA DE SOCIETATEA JUNIMEA DIN IASI, LA 1 MARTIE 1867

M.H. Simionescu este o natură borgesiană scrie Tudor Cristea în editorialul numărului 1 pe 2008 al revistei literare a Societății Scriitorilor Tîrgovișteni. O bună parte, și partea cea mai bună a revistei, este dedicată aniversării a 80 de ani de la nașterea autorului *Dicționarului onomastic*. Mai scriu despre sărbătorit Liviu Grăsoiu, Dumitru Ungureanu, Barbu Cioculescu, Alexandru George, Nicolae Scurtu și mulți alții. Mircea Horia Simionescu însuși este prezent cu o pagină de reflecție, multe savuroase. Dintre care cităm: *Pronunțînd într-o împrejurare termenul gaică, mă simt invadat ca de o ceață groasă de literatura lui Marin Preda*. Cît despre restul revistei, el nu ne-ar fi lipsit dacă nu era. Bunăoară Nicolae Dragoș scrie despre o carte imposibilă a unui Duță-Micloșanu cam în aceiași termeni în care Al. George scrie despre M.H.S. Păi, frumos este? Poezia și cugetările găzduite ar oferi material bogat rubricii noastre *Aruncări libere*.

Numărul pe ianuarie-februarie al noii reviste conduse de George Vulturescu are înfățișarea de gală cu care ne-a obișnuit. Poetul *Ochiului orb* ține să prezinte poezia în mare ținută: pe hîrtie lucioasă, cu poze color și viniete fine. Un pictorial este consacrat evenimentelor de la Botoșani: decernarea premiului național de poezie lui Mircea Dinescu. Despre laureat scrie Grațela Benga. În acest număr dublu semnează grupaje de poezie Liviu Ioan Stoiciu, Petruț Pîrvescu, Simona-Grazia Dima, Ion Tudor Iovian și alții. Dintre cronici, cea mai amplă este deghizată într-o *scrisoare tîrzie* a lui Ion Zubașcu către Ion Pop, poetul. Se remarcă o secțiune foarte extinsă și interesantă de traduceri. O ediție substanțială, foarte serioasă a revistei *Poesis* vrea să se încheie cu puțin haz, prin parodii. Numai că Lucian Perța tot nu s-a prins că poate fi parodiat numai un autor al cărui stil e puternic individualizat, unanim cunoscut și devenit canonic. Poți să-i parodiezi cu folos pe Argezi sau Coșbuc. Pe Andra Rotaru sau pe Angela Furtună nu e cazul încă.

Numărul din februarie al bătrînei reviste are ca puncte de interes principale interviurile. Cap de afiș: un interviu inedit cu Marin Sorescu luat de Daniel Dimitriu „în direct” la o ședință a cenaclului Junimea, pe 27 mai 1983. Spusele poetului și atmosfera au fost consemnate de Constantin Parascan care redă incoerența naturală a unei discuții „pe sărite” într-o sală zgomotoasă. Femeccător! Alte interviu interesante: Cassian Maria Spiridon cu Vasile Spiridon și Ilie Mihalcea cu Radu Negrescu-Șuțu, descendent al familiei istorice. Tot Vasile Spiridon recenzează competent frumosul roman al Iolande Malamen *Antoniu și Kawabata*, dar începe cu o afirmație stupefiantă despre *Groapa* lui Barbu, cu care, de altfel, apropierea este justificată: Eugen Barbu este cronicarul creșterii pe un *loc viran* a unui cartier *înăbușit de blocuri* (?!?! n.n.) la finalul narațiunii. Ce-o fi citit Vasile Spiridon în loc de *Groapa* lui Barbu și ce înțelege el prin *loc viran*, cînd e vorba nu de un spațiu urban între case, ci de un uriaș spațiu neurbanizat?

Satul natal este o publicație trimestrială, de familie, condusă de Vasile și Elisaveta Novac, și editată prin voluntariatul membrilor unei fundații culturale, cu sprijinul Consiliului Județean Argeș. Foarte îngrijită și deloc orgolioasă, revista are meritul de a populariza acțiuni ale unor fundații care derulează programe educaționale. Numărul curent, full-color, este ilustrat cu lucrări plastice excelente realizate de copiii de la clubul *Cromo* din Albeștii de Argeș. *Satul Natal* își propune să ducă spre copiii satelor cultura și săculeagă de acolo ceea ce ei, copiii, realizează cu talent și ingenuitate. La nivelul scopului propus, *Satul Natal* se descurcă excelent, desigur cu prețul unor strădani apreciabile ale organizatorilor. (Hipo)

Contre-pied

DIN GREȘALĂ ÎN GREȘALĂ

GELU NEGREA

Ca să-l parafrazez pe domnul Ilie Moromete, bravul jucător la ruleta vieții ca eternă temporizare (apropo: vă mai aduceți aminte de Angelo Niculescu și de adevărata generație de aur a fotbalului românesc, cea de la Guadalajara 1970?), voi zice și eu în nemuritoarea-i pildă dialectică: trei chestiuni rezultă din acest cel mai recent derbi al campionatului național, Steaua-CFR Cluj, încheiat cu un 3-1 scurt și cuprinzător în favoarea militarilor:

1. În pofida faptului că arbitru Alexandru Tudor – Brad Pitt-bulul soccerului autohton – s-a contaminat subit de maladia cunoscută în popor sub denumirea „orbul galinaceelor”, închizând discret ochii la două penaltiuri de manual comise de gazde, victoria bucureștenilor a fost una clară și meritată, fiind obținută la capătul unui meci de bună factură, cu valențe tehnico-tactice apreciabile. Steaua a demonstrat încă o dată că poate să abordeze voinicește jocurile cu miză autentică, în care își inventează resurse nebănuite de concentrare și mobilizare, depășindu-și sistematic momentana condiție valorică sau eventualul hiatus de formă sportivă. Din această perspectivă, echipa (astăzi) lui Lăcătuș (măine, Gigi știe...) se profilează drept cea mai potrivită și de încredere dintre formațiile noastre, unica în măsură să garanteze o reprezentare cât de cât onorabilă a fotbalului mioritic în competiții continentale. Dinspre partea CFR-ului, speranțele se conjugă folcloric după paradigma imperativului ecvestru „paște, murgule, iarbă verde!”, argumentul mefienței noastre fiind amintirea prestației lamentabile și rezultatului umilitor din partida cu ciprioții ăia desculți de la Anorthosis Famagusta sau cam așa ceva...

2. Deși învinsă duminică la un scor duios-categoric, înclin să cred că trupa lui Andone păstrează în continuare prima șansă la adjudecarea titlului în acest an, primul din istorie în care o echipă carpato-danubiană accede direct în grupele Ligii Campionilor. Doar erori infantile sau un moral marca „fîricel de bumbăcel” îi mai poate opri pe clujeni de la un triumf scheletic, pecetluit cu obedița neputincioasă a *team*-urilor mici și mijlocii din Liga păstorită cu aplomb oltenesc de Dumitru Dragomir. Pentru că, boieri dumneavoastră, se vede cu ochiul liber de prejudecăți că feroviarul din urbea lui Boc (primarul, nu ex-fotbalistul...) s-au cocoțat pe primul loc al clasamentului printr-o prestidigitație mediocră și nu foarte onorantă – respectiv, grație punctelor cucerite cu sudoarea cramponelor în dispute crâncene cu pigmeii campionatului, cu veșnicii abonați legali la retrogradare, nicidecum cu partenerii de întrecere mai răsăriți ori mai binecuvîntați cu dragoste de performanță. Steaua, de par egzemplu, le-a subtilizat convingător patru puncte din șase, Poli Timișoara idem, cu Dinamo au terminat norocos la egalitate pe teren propriu și nici cu alții nu le-a fost ușor, măi tovarăși. Faptul divers că au bătut Rapidulețul în Giulești nu infirmă deloc, dar absolut deloc, ideea că ceferiștii napoceni s-au dovedit incapabili a fi în stare să îngenuncheze adversari oleacă mai împintenați într-ale fotbalului de stadion, nu de maidan; dimpotrivă. Și atunci?!

3. În fine, dar nu în ultimul rând, în meciul Steaua-CFR s-a văzut de la o poștă, inclusiv de către membrii cotizanți ai fostei cooperative „Pacea”, că avem o problemă atât cu domni aceia rătăciți pe gazon și prevăzuți, la ni-

velul cavității bucale, cu buclucașul fluieraș de os, mult zice pe dos, cât și cu mentalul nostru, proprietate privată. Paralizați de spaima ancestrală a hoției la drumul mare, omologat ca *brend* de țară, am ajuns să ne bucurăm ca proștii, ba chiar să laudăm un arbitru care a greșit grav, și nu doar o singură dată, numai și numai pentru că a comis-o, după toate probabilitățile, neintenționat, cunoscut fiind el ca un ins incoruptibil, care nu pune botul la bani negri și nu răspunde la apăsările pe butoane. Bravo lui, stima noastră și mândria!

Totuși, oameni buni, băiatul ăsta ferchezuit *first class* și hirsut *trendy* a încălecat fără milă prevederile regulamentului care stipulează implacabil că faultul petrecut în careul de 16 metri se penalizează cu lovitură liberă directă de la punctul cu var! Simplu, clar și fără posibilități de interpretare. Cu ce-i consolează pe clujeni prezumția că Alexandru Tudor este un tip onest, dar, vezi Doamne, s-a plasat prost în fazele cu pricina și n-a observat infracțiunile? Păi, l-a oprit cineva să se plaseze corect? De când a devenit inocența mai mult decât o scuză – o justificare plauzibilă pentru erori impardonabile? Ei, drăcie cu pălărie! Să am pardon de impresie, dar dacă flăcăul cu miopic pasageră este ăl mai prima arbitru din patria noastră și din județele învecinate, atunci, vorba lui Caragiale, stăm prost, domnilor! Prost al dracului!...

De acord: să nu uităm nicicînd să iubim trandafirii, dar măcar din joi în Paștele cailor să ne mai aducem aminte și de morala nemuritorului distih: din greșală în greșală vom rata orice finală!

UN FRONDEUR BLAJIN: MARCEL VOINEA

IOAN LASCU

D Pe Marcel Voinea l-am numit altădată „fiu de țăran cu aripi” sau „înger rustic”. Porneam de la originile lui sănătoase, telurice, dar și de la spiritul nebănuț de adânc și arhaic, vecin cu metafizica, ce se ascunde uneori în astfel de oameni ai pământului. În urmă cu 35-36 de ani, Marcel Voinea a plecat dintr-un sat din „josul hârtii”, din câmpia Băileștiului, și a ajuns tocmai dincolo de munți, la Cluj, la Academia de Arte Frumoase „Ion Andreescu”, secția sculptură. Acolo l-a avut profesor pe sculptorul Vetro Arthur, de la care, după câte mi-a spus, spre surprinderea mea, nu a învățat aproape nimic din ceea ce înseamnă sculptura. În schimb, Vetro Arthur i-a deschis ochii asupra culturii universale, stimulându-i astfel pasiunea pentru studiu. Și așa l-am fi putut vedea pe viitorul sculptor Marcel Voinea cutreierând bibliotecile ca să se instruiască nu numai în arte plastice, ci și în muzică, arhitectură ori literatură. Influențat inevitabil de mediile universitare și artistice clujene, Marcel Voinea își divulgă modelele mari care l-au inspirat: Michelangelo, Leonardo da Vinci, Bosch, Bruegel, Caravaggio.

Dacă este întrebat ce l-a determinat să urmeze artele plastice, Marcel Voinea poate da un răspuns *sui generis*: bunicul pe linie maternă avea „apucături” de poet și de desenator. Precoc, Marcel Voinea a început să deseneze de pe la patru ani, iar la șase dădea gata primele ciopliri și modelaje în ghips. Primele figuri modelate au fost, după cum ne spune cu ingenuitate, cele ale lui Marx, Lenin și Stalin, foarte „vizibile” pe atunci, adică „barbă-lungă, barbă-cioc și barbă-deloc”.

Încurajat de dascălii săi, de la grădiniță până în anii liceului, participând la saloane și expoziții de toată mâna, Marcel Voinea a ajuns să expună la Salonul Național de artă plastică al elevilor, unde obține un premiu II. În catalogul aceluiași salon figura necunoscutii, pe atunci, Silviu Purcărete, Horațiu Mălăele și Radu Gheorghe, toți trei elevi ai unor licee de artă.

După încheierea studiilor, i-a fost dat să nimerească iarăși la olteni. Șef de promoție fiind, Marcel Voinea a ales Craiova, din rațiuni în primul rând economice, spune el. A fost profesor la Școala Populară de Artă și la Liceul de Artă din Craiova din 1977 până în 1990. De atunci, din 1990, a devenit liber profesionist. A organizat până acum vreo cincisprezece „personale”, într-o formulă mai aparte: expozițiile sale sunt „mixte”, sculptorul nelăsând goi pereții sălii, ci chemându-l alături pe pictor, care își etalează concomitent tablourile. Însă până la aproape cincisprezece expoziții vernisate, drumul a fost lung. Artistul a început cu modelajul foarte proaspăt, ceea ce la Auguste Rodin se cheamă *modelaj pictural*. În sculptura noastră cam aceeași tehnică era folosită și de Gheorghe Anghel, cunoscut mai cu seamă prin statuia lui Eminescu din fața Ateneului Român. În același timp,

ca idee, Marcel Voinea a îmbrățișat expresionismul. Prin 1983 a experimentat ciclul numit *Ferestre* sau *Personaje-ferestra*, pornind de la semne de cult religios, între care un anumit Arbore al Vieții descoperit în naosul unei foarte vechi biserici din Alba. În sculptura sa, Marcel Voinea vede Arborele Vieții ca o repetiție sau o grilă de cruci în creștere, care reprezintă etapele vieții. A dezvoltat acest motiv, prin care a fost recunoscut ca inovator în arta plastică contemporană. Ulterior, *Personaj-ferestra* a devenit *Fereastră în izvor de lumină*. Artistul a introdus „în fereastră” formele unor solzi de pește, ajungând la un ansamblu ce sugerează lumina izvorând, ca element ce se află la originea lumii. *Fereastră în izvor de lumină* este amplasată, din 2001, la unul din colțurile parcului din Târgu-Jiu care adăpostește *Poarta sărutului* și *Masa tăcerii*. Același *Personaj-ferestra* poate fi admirat și la Săliște, în Mărginimea Sibiului.

Cu o puternică vocație afirmată în sculptura monumentală, Marcel Voinea s-a învrednicit să mai lase urme și în alte ținuturi, de pildă în Piatra Craiului, la Bucea (de lângă Ciucea!). Acolo, împreună cu fratele lui mai mare, Ilafion Voinea, a ridicat un monument, Marcel ocupându-se de partea figurativă. În colaborare, cei doi frați au dat la iveală și *Monumentul eroilor de la Ocoliş* (Alba). De unul singur Marcel Voinea a mai ridicat *Monumentul lui Litovoi* (cărui ardelenii îi zic, firește, Gelu) de la Someșeni-Cluj și a refăcut *Monumentul eroilor de la Băilești*, mutilat de comuniști.

„Niciodată nu am alergat după stiluri, mode... Mi-a plăcut să fiu aparte, *ales de lume*, cum zicea tata... Un solitar mă cheamă”, glumește el. Horia Horșia, un remarcabil critic de artă, a văzut în Marcel Voinea „mai întâi un expresionist și apoi un constructivist romantic”. Marcel Voinea nu se regăsește întru totul în nici una din aceste ipostaze. E un artist care se vrea privit și pătruns pe de-a întregul. În schimb, el poate spune că este un nonconformist care a găsit mereu, după formula lui, „racilele regimului”, indiferent de politici, și le-a satirizat: „Asta fac cu peste tot, în sculptură, în pictură, în grafică”. E un artist angajat, un om de atitudine, mereu în căutare de artă cu mesaj, cu tâlc, cu țintă. Stă așezat pe triumful sentiment-rațiune-voință, după marelui model al culturilor iudeo-creștine.

Sculptorul este și pictor. Face o *pictură simbolică*, dar nu abstractă. Personajele sale sunt esențializate, descarnate, apărând în tablouri precum *Înțeleptul și orașul*, *Poetul și orașul*, *Profetul și orașul*, *Carul de bronz*. Apoi Marcel Voinea trece de la figurativul simbolic la *relief-pictură* cu dezinvoltura și cu siguranța originalității. Nu am știre dacă astăzi, la noi, mai există alt pictor care să se exerseze în relief-pictură. Îmi aduc aminte doar de picto-poezia dintr-un manifest al

suprarealiștilor români, de pe la 1924, parcă. Lui Marcel Voinea i-a venit această idee pe când făcea niște reliefuri și, în loc să le patineze, ca orice piesă de sculptură, i-a venit să le coloreze. A deschis prima expoziție de relief-pictură în 1982. Primul comentator i-a fost Patrel Berceanu, apoi Cătălin Davidescu, iar expoziția se vernisa în prezența lui Marin Sorescu.

Marcel Voinea a pictat și biserici, fiind, încă de mic, un foarte bun desenator. A pictat în tradiție bizantină? Nu prea. Nu poți face nimic asemenea cu modelul. Nici nu trebuie. A pictat biserici, punând la lucru „o gândire amestecată cu experiența”, cum frumos spune el, la Bodăiești, în Dolj. A pictat și o casă la Boca Chica, în apropiere de Santo Domingo, în Republica Dominicană. O clădire foarte mare, cu scop turistic, vândută apoi mai multor bogătași din lumea largă. Însă Marcel este în căutare de altceva. Vrea să renunțe, dar nu de tot, la relief-pictură și să găsească ceva nemaiîntâlnit la el: compoziții ample, care să repună în circulație tehnici consacrate pe baze noi. Compoziții supermoderne, personaje care nu ies din figurativ și tehnici foarte vechi, așa îmi spune actualul Marcel Voinea că ar vrea să se exprime viitorul Marcel Voinea. Dacă nu cumva a și făcut-o deja mereu la modul discret, dispers, dar și perseverent.

Acest număr este ilustrat cu lucrări de Marcel VOINEA

